

SPANNING

ONDERWIJS

ONDERWIJS

Het onderwijs staat volop in de belangstelling. Het rapport van de commissie Dijsselbloem, de protesten van leerlingen en leraren en het lerarenplan van Rinnooy Kan: het komt allemaal bij elkaar dit jaar. Ondanks het lerarentekort en de hoge werkdruk deed Nederland het altijd goed in internationaal vergelijkingen. Maar die hoge positie staat al een tijdje op losse schroeven. Ergens gaat het mis en daarom is het goed om in deze Spanning dieper in te gaan op het onderwijsbeleid.

De commissie Dijsselbloem levert genadeloze kritiek op twintig jaar onderwijsbeleid. Vernieuwingen werden zonder onderbouwing van bovenaf opgelegd, draagvlak in de politiek was belangrijker dan draagvlak in het onderwijs. Leraren hadden het nakijken: zij mochten het zonder extra investeringen allemaal uitvoeren. Het parlementair onderzoek was hard nodig, maar dwingt ook tot waakzaamheid, want het is de vraag of gevestigde partijen bereid zijn om te leren van fouten uit het verleden.

Het advies van Rinnooy Kan is minstens zo belangrijk. De komende jaren dreigt een dramatisch tekort aan leraren, zowel kwantitatief als kwalitatief. Binnen enkele jaren moeten 100.000 nieuwe leraren gevonden worden, driekwart van de leraren in het voortgezet onderwijs vertrekt. De uittocht van hoger opgeleide leraren is een levensgroot risico voor de kwaliteit van het onderwijs. De oudere eerstegraads-leraren gaan met pensioen en de nieuwe zien het lage salaris en de hoge werkdruk niet zitten. Zij kiezen liever voor een baan in het bedrijfsleven.

De acties van leraren en leerlingen zijn een uiting van hetzelfde ongenoegen. De

tekortschietende investeringen – Nederland bungelt qua onderwijsuitgaven onderaan in Europa – leiden tot grote klassen, hoge werkdruk en een ophokplicht. Het is niet voor niets de hoofdconclusie van de commissie Dijsselbloem: de overheid heeft haar taak, het bieden van kwalitatief goed onderwijs, ernstig verwaarloosd. Toch heeft de regering nog geen trendbreuk geforceerd. Minister Plasterk gaat verder op de oude weg met machtige schoolbesturen tegenover leerlingen en leraren die weinig inspraak hebben. Het is het bekende probleem binnen de publieke sector: de uitvoerenden mogen het werk opknappen, het management zorgt vooral goed voor zichzelf.

Het belang van onderwijs is niet te onderschatten, zeker niet in een tijd van globalisering. De arbeidsmarkt verandert razendsnel waardoor het belang van een goede opleiding alleen maar toeneemt. Maar dat niet alleen. Iedereen profiteert van investeringen in onderwijs: de gezondheid neemt toe, de criminaliteit neemt af. Mensen worden gelukkiger en het leidt tot meer economische groei. Verhoging van de kwaliteit van onderwijs wordt vooral bepaald door de kwaliteit van de leraren. Daarom zijn voldoende hoger opgeleide leraren voor de klas zo belangrijk.

Maar het allerbelangrijkste van onderwijs is zonder twijfel de inhoud: het verwerven van kennis. Vandaar ook dat socialisten veel waarde hechten aan onderwijs. Kennis is macht, omdat je beter begrijpt hoe de wereld in elkaar steekt. Omdat je de omstandigheden beter kunt verklaren en je niet alles kritiekloos hoeft over te nemen. Daarom leidt kennis ook tot tegenmacht, die juist nu zo hard nodig is. “Als het in de samenleving regent, giet het in school”, zei Kees Schuyt ooit treffend. Alle redenen om je te verdiepen in dit nummer.

INHOUD

- 3 DOORBREEK DE NEGATIEVE SPIRAAL IN HET ONDERWIJS**
- 5 ONDERZOEK NAAR DE ONDERWIJSVERNIEUWINGEN**
- 6 SAMENVATTING RAPPORT DIJSSELBLOEM**
- 8 AANPAKKEN OF WEGWEZEN**
- 10 LERAREN: VAN MENS TOT KOSTENPOST**
- 13 ONDERWIJSCONFERENTIE SP**
- 15 “GREEP OP DE KWALITEIT VERLOREN”**
- 18 WIE BETAALT, BEPAALT**
- 20 HET RIJKE ROOIE LEVEN**
- 23 COLUMN**
- 24 LERAREN IN ACTIE**

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP
Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam
T (010) 243 55 40
F (010) 243 55 35
E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65
2032 SC Rotterdam
T (010) 243 55 35
F (010) 243 55 66
E spanning@sp.nl

Redactie

Jasper van Dijk (gasthoofdredacteur)
Diederik Olders
Sjaak van der Velden

Redactieraad

Hans van Heijningen
Tiny Kox
Ronald van Raak
Arjan Vliegenthart

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Illustraties

Len Munnik

Foto cover

Bert Spiertz/Hollandse Hoogte
(Foto is gewijzigd. Met toestemming Noordhoff Uitgevers B.V.)

DOORBREEK DE NEGATIEVE SPIRAAL IN HET ONDERWIJS

Tekst: Jasper van Dijk

Onderwijs is een prachtig vak. Talloze leerkrachten werken dag in dag uit hard aan goed onderwijs, maar de politiek mag daar geen misbruik van maken. Het is onaanvaardbaar als het onderwijsbeleid tekortschiet omdat gemotiveerde onderwijzers het zware werk toch wel doen. Toch kampt het onderwijs al jaren met een tekort aan leraren op te grote scholen waar het management de dienst uitmaakt. Het kabinet gaat vooralsnog op de oude voet verder. Minister Plasterk forceerde tot nu toe geen breuk met zijn voorgangers.

Er is een unieke situatie ontstaan in het onderwijs: leerlingen, leraren en schoolbesturen keren zich eensgezind tegen de regering. Eind vorig jaar waren er de acties tegen de 1040-urennorm, recent is er het protest van leraren tegen de tekortschietende investeringen. Plasterk beloofde extra geld voor het onderwijs, maar dat bleek vooral een sigaar uit eigen doos te zijn. Vanwege de 1040-urennorm betalen scholen de rekening voor het lerarentekort, veroorzaakt door eerder kabinetsbeleid. Tientallen leerlingen worden zonder vakleerkracht 'opgehokt' in studiezalen of kantines. Dat heeft een averechts effect: de kwaliteit holt achteruit en de motivatie om goed onderwijs te bieden daalt gestaag.

TERREUR VAN DE MIDDELMAAT?

Het kabinet wil van geen wijken weten en spreekt van de 'terreur van de middelmaat' die op scholen zou heersen. Dat is nogal wrang als je bedenkt dat er 25 jaar lang is bezuinigd op onderwijs. Juist daardoor zijn het lerarentekort en de werkdruk enorm toegenomen. De komende

Foto: Sxc.hu

jaren zijn bovendien 100.000 nieuwe leraren nodig, omdat 75 procent van de leraren in het voortgezet onderwijs vertrekt. Die 'middelmaat' hebben CDA, VVD en PvdA dus aan zichzelf te danken.

Naast de tekortschietende financiering, komt veel geld voor onderwijs niet in de klas terecht. Door de zogeheten lumpsumfinanciering, waarbij scholen één pot geld krijgen voor personeel en materieel, worden leraren vooral gezien als een kostenpost waar je op kan bezuinigen. Sommige schoolbesturen zetten ook nog eens grote bedragen als 'reserve' op de bank, nu al een paar miljard euro. Om dit alles te legitimeren wordt vervolgens het Nieuwe Leren gepropageerd, wat in de praktijk betekent dat 'duur' onderwijs van hoger opgeleide leraren tot een minimum kan worden beperkt. Volgens het Nieuwe Leren kunnen leerlingen immers veel beter zelfstandig leren in het studiehuis.

ONDERWIJS IS GEEN PRODUCTIEWERK

Het huidige onderwijsbeleid versterkt deze negatieve spiraal. De ruim één miljard extra die minister Plasterk voor leraren heeft gevonden, wordt in de praktijk aan het schoolmanagement gegeven. Die mag straks bepalen welke leraar een salarisverhoging krijgt, via prestatiebeloning. Maar onderwijs is geen productiewerk en daarom zal prestatieloon slechts leiden tot vriendjespolitiek en verdeeldheid in de lerarenkamer. Het is niet voor niets dat 70 procent van de leraren tegen prestatieloon is. Toch houdt Plasterk hieraan vast, ondanks zijn kritiek op het management dat volgens hem is 'losgezongen van de werkvloer'. Daarnaast wordt een groot deel van de 1 miljard door de leraren zelf betaald. Zo wil Plasterk de verlofregeling (BAPO-regeling) voor oudere leraren wegbezuinigen. Met dit soort maatregelen trek je geen nieuwe leraren aan, je jaagt ze eerder weg.

Tekenend is de reactie van de regering op het rapport van de commissie Dijsselbloem. Net als de commissie, vindt het kabinet dat de politiek zich teveel met het onderwijs heeft bemoeid. Daarom zouden de scholen meer vrijheid moeten krijgen. Dat klinkt logisch, maar het is een fatale fout die de problemen zal verergeren. De oud-ministers Van der Hoeven en Hermans deden hetzelfde, waardoor bestuurders en managers oppermachtig zijn geworden. Managers kregen alle ruimte om de beruchte onderwijsvernieuwingen op te leggen. Ook het al of niet bevoegd zijn van leraren is tegenwoordig aan het management.

De autonomie voor leraren is dan ook een schijnautonomie. Plasterk moet dan ook niet terugtreden, maar optreden. Het is tijd voor een trendbreuk.

WAT MOET ER GEBEUREN?

Voortzetting van het huidige beleid is schadelijk voor economie en maatschappij. De SP stelt twee zaken centraal: investeringen en verantwoordelijkheid nemen. Dertig jaar geleden was Nederland met onderwijsuitgaven van 7 procent van het nationaal inkomen nog koploper in Europa. Nu geven wij aanzienlijk minder uit dan andere Europese landen: 5 procent waar het gemiddelde ruim 6 procent is. Dat is een verschil van 5 miljard euro per jaar. Dat moet rechtgetrokken worden, we hebben dit geld hard nodig om de klassen te verkleinen, de werkdruk te verlagen en bevoegde leerkrachten op te leiden. Leraren hebben ook recht op een goed salaris. Dat kan door de salarissen landelijk vast te stellen en ze dus uit de lumpsumfinanciering te halen. Dan is het niet meer aan de willekeur van de schoolmanager wat de leraar verdient.

Het tweede punt draait om het nemen van verantwoordelijkheid. Kort gezegd: de overheid zorgt voor de randvoorwaarden, de leraren voor het onderwijs en de inspectie controleert. Deze verdeling is echter vertroebeld omdat schoolbesturen en management de afgelopen jaren alle taken zelf zijn gaan uitvoeren, van salarissen tot onderwijsmethode. Beter is het als de regering de verantwoordelijkheid neemt voor zaken die niet direct met onderwijs te maken hebben: de salarissen, de gebouwen en het materieel. Leraren bepalen in overleg met de schoolleiding hoe het onderwijs wordt vormgegeven. De inspectie controleert of er genoeg ruimte is voor vakonderwijs en begeleiding van leerlingen. Leerlingen worden dus niet aan hun lot overgelaten en ook kleinschaligheid wordt gestimuleerd. De regering doet er goed aan normen op te stellen omtrent een maximale groepsgrootte, een heldere onderwijstijd en de schaalgrootte van de school. En *last but not least*, de overheid ziet toe op het aanstellen van uitstekende, bevoegde leraren. Want één ding blijkt steeds weer uit onderzoek: de kwaliteit van het onderwijs wordt in hoge mate bepaald door de kwaliteit van de onderwijzer.

ONDERZOEK NAAR DE ONDERWIJSVERNIEUWINGEN (DE COMMISSIE DIJSSELBLOEM)

Tekst: Nathalie de Rooij

Begin 2007 ontstond het plan voor een parlementair onderzoek naar de onderwijsvernieuwingen. Eerst ging het om de basisvorming, de Tweede Fase en Het Nieuwe Leren. Later is daar het vmbo aan toegevoegd. De commissie bestond uit leden van acht verschillende fracties en heeft ruim negen maanden gewerkt aan het onderzoek. Namens de SP-fractie nam ik deel aan de commissie.

De commissie voerde eerst gesprekken met deskundigen en opiniemakers. Tijdens werkbezoeken aan diverse scholen legden we ons oor te luisteren bij directies, docenten, ouders én leerlingen. Tijdens de hoorzittingen werden meer dan honderd mensen gehoord: ouders, leerlingen, politici, leraren, vakbondslieden enzovoort. Om tegemoet te komen aan de overweldigende belangstelling van mensen die hun verhaal met ons wilden delen, hebben we ook openbare avonden georganiseerd in Meppel, Utrecht en Eindhoven. We kozen bewust voor deze aanpak. Een grote maatschappelijke discussie over de kwaliteit van ons onderwijs was de aanleiding voor ons onderzoek. Door met zoveel mogelijk betrokkenen te praten, hoorden we hoe zij al die onderwijsvernieuwingen hebben ervaren.

WERKBEZOeken

Als de politici en ambtenaren destijds zelf naar de scholen waren gegaan om met de leraren en leerlingen te praten, hadden ze gehoord dat het programma te overladen was. Maar daar leken ze doof voor. Ze hadden dan gehoord dat het studiehuis met zachte drang was opgelegd door de onderwijsinspectie en door adviseurs in dienst van het ministerie. Gelukkig staan werkbezoeken hoog in het vaandel bij de SP – en dan niet het type werkbezoek waar je alleen de bobo's spreekt. Wij wisten al wat er leefde, en dus waren we kritisch op de vernieuwingen. Pijnlijk zichtbaar werd ook dat de verkeerde belangen vooropstonden. Politiek draagvlak was belangrijker dan draagvlak in het onderwijs. Bewindslieden willen geschiedenis schrijven, daadkrachtig uit de hoek komen en

tijdens hun regeerperiode een standbeeld neerzetten. Een standbeeld voor zichzelf wel te verstaan. We hoorden zelfs dat voormalig bewindslieden chantage niet schuwden om hun zin door te drijven.

CHANTAGE

De meest kwetsbare leerlingen bijvoorbeeld – de leerlingen uit het speciaal onderwijs – zijn ondoordacht in het reguliere onderwijs geplaatst. Het enige doordachte was dat ze op de kleine, gespecialiseerde schooljes te duur werden gevonden. Dat moest dus anders. Om dat idee te ondersteunen verscheen destijds een rapport waarin stond dat het aantal zorgleerlingen de komende jaren stabiel zou blijven. Dat kwam goed uit als je op zoek bent naar draagvlak. Een ander rapport dat tegelijkertijd verscheen, werd door de vernieuwers diep weggestopt in een la. Daarin werd juist gewaarschuwd voor een forse toename. Maar hebben de mensen in die kleine scholen voor speciaal onderwijs daar dan niets van gezegd? Nee, want die zijn de mond gesnoerd met ordinaire chantage: als u niet instemt, dan raakt u uw baan kwijt. Dus ja, wat doe je dan als schoolleider? En zo leek het net alsof er veel draagvlak was voor een vernieuwing die buitengewoon schadelijk zou uitpakken.

CONCLUSIE

Na maanden van luisteren brak een periode aan van schrijven. Het was een intensieve periode; leden van acht fracties moesten samen één eindrapport schrijven. De conclusies waren in een mum van tijd geschreven; daarover was iedereen het eens. Het formuleren van de aanbevelingen kostte aardig wat discussie. Dat is ook logisch. Je hoort

immers dezelfde verhalen, maar wat je daarmee doet is voor elke partij anders. Zelfs tijdens het schrijven van het rapport stonden we volop in de belangstelling. De verwachtingen waren hooggespannen. In februari kwam het rapport naar buiten en ik ben er zowel als commissielid als SP'er zeer tevreden mee. “De overheid heeft haar taak, het zorgen voor goed onderwijs, ernstig verwaarloosd” is het strenge oordeel van de commissie. En dat is juist.

Het was een bijzondere ervaring om alle feiten op een rij te zetten. Sommige uitkomsten waren voor mij als voormalig vmbo-lerares niet nieuw. Andere feiten waren wel degelijk onthullend. Bewindslieden waren vaak meer bezig met scoren dan met onderwijs. Verschrikkelijk! En dat over de rug van leraren en leerlingen.

WAT NU?

Al jaren pleit de SP voor meer aandacht voor de leerling, kleinere klassen en goed onderwijs van bevoegde leraren. Ook pleiten we ervoor dat kinderen met een zorgvraag les krijgen van de mensen die daarvoor hebben doorgeleerd in kleine, veilige schooljes voor speciaal onderwijs. Het rapport maakt duidelijk dat wij al die jaren op de goede weg zaten. Ook in de toekomst zullen we kritisch blijven, bijvoorbeeld wanneer het gaat om de verplichte invoering van het competentiegericht onderwijs in het mbo.

De commissie Dijsselbloem bestond uit:

Jeroen Dijsselbloem (PvdA), voorzitter
Nathalie de Rooij (SP), ondervoorzitter
Bas-Jan van Bochove (CDA)
Boris van der Ham (D66)
Martin Bosma (PVV)
Tofik Dibi (GL)
Cynthia Ortega-Martijn (CU)
Halbe Zijlstra (VVD)

SAMENVATTING

RAPPORT DIJSSELBLOEM

Tekst: Redactie

Op 13 februari 2008 presenteerde de Commissie Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen haar eindrapport *Tijd voor onderwijs*, over de onderwijsvernieuwingen die sinds begin jaren negentig zijn doorgevoerd. De belangrijkste conclusie van de commissie: de overheid heeft haar kerntaak, het zeker stellen van de kwaliteit van het onderwijs, de afgelopen jaren ernstig verwaarloosd.

Het eindrapport van de commissie Dijssebloem kan worden geraadpleegd op www.tweedekamer.nl/kamerleden/commissies/TCO/sub/index.jsp

POLITIEK TASTTE VRIJHEID VAN SCHOLEN AAN

Een periode van ingrijpende, door de overheid ingevoerde onderwijsvernieuwingen werd gevolgd door een periode van toenemende autonomie van de scholen. Op dit moment is er grote onrust binnen het onderwijs en toenemende zorg over de onderwijsresultaten. De commissie stelt vast dat verantwoordelijkheden van overheid en scholen door elkaar zijn gaan lopen. De overheid heeft zich bemoeid met de didactiek, maar de invulling van de onderwijsdoelen aan anderen overgelaten en nagelaten voldoende toezicht te houden op onderwijsresultaten.

DE JAREN NEGENTIG

Over de ingrijpende vernieuwingen trekt de commissie een aantal conclusies.

1. Het voortgezet onderwijs werd gebruikt voor het oplossen van maatschappelijke problemen, zoals kansongelijkheid, of problemen elders in het onderwijs zoals uitval in het hoger onderwijs. Daarnaast schoot de analyse van de problemen tekort. Zo was de analyse van de oorzaken van de teruglopende leerlingaantallen in het vbo gebrekkig en werd de problematiek van allochtone leerlingen en de forse groei van het aantal

zorgleerlingen onderschat. Het beleid sloot daardoor niet aan bij de veranderde maatschappij. Het gelijkheidsideaal van de jaren zeventig mondde uit in een basisvorming waarin zeer uiteenlopende leerlingen allemaal hetzelfde onderwijsaanbod kregen.

2. Er zijn grote risico's genomen met kwetsbare leerlingen voor wie het onderwijs te theoretisch was. De nadruk lag teveel op wat ze niet konden, in plaats van op hun talenten.

3. Externe procesmanagers voerden het vernieuwingsproces uit. Deze constructie stond op gespannen voet met de ministeriële verantwoordelijkheid en parlementair toezicht. De beleidsmakers stonden onvoldoende open voor kritiek en waarschuwingen.

4. Docenten, ouders en leerlingen zijn onvoldoende gehoord bij het maken van plannen, maar de Kamer kreeg te horen dat er een breed draagvlak was voor de plannen.

5. De overheid stelde geld ter beschikking op basis van de begrotingsruimte en niet op basis van nut en noodzaak.

6. Tegelijk met de grote onderwijsvernieuwingen werden andere ingrijpende veranderingen doorgevoerd, zoals de HOS-nota, de scholengemeenschapsvorming en meer autonomie in de 'lumpsum'-onderwijsbekostiging.

7. Didactische vernieuwingen werden door scholen – deels ten onrechte – als verplicht ervaren. Daardoor kregen managers, uitgeverijen en de landelijke pedagogische centra de kans om

de vakdidactiek bepalen. De onderwijsinspectie ontwikkelde op eigen houtje het activerend leren.

8. Veel vernieuwingen werden weer teruggedraaid. Scholen kregen nu veel meer vrijheid om het onderwijs zelf in te richten. Door de inzet van het onderwijspersoneel ontwikkelden scholen een praktische omgang met de onderwijsvernieuwingen.

9. Na de invoering van de basisvorming gaan meer leerlingen naar havo en vwo en is het zittenblijven vermindert. Selectie vindt echter nog steeds vooral plaats aan het begin van het voortgezet onderwijs en er is weinig mogelijkheid tot herstel van foutieve selectie. Als gevolg van de tweede fase is de doorstroming vanuit de mavo naar de havo gehalveerd. Dit heeft zich, na de start van het vmbo, wel hersteld. De keuze voor exacte vakken is afgenomen, vooral in het vwo en vooral onder meisjes. Het vmbo is momenteel redelijk succesvol, ondanks het imago probleem.

10. De overheid bezit geen effectief meetinstrument om de kwaliteit van ons onderwijs te bewaken. Aan de relatief goede positie van Nederland in internationale ranglijsten mag niet teveel waarde worden toegekend.

11. Bij de invoering van het 'nieuwe leren' is een verschuiving zichtbaar van vakinhoud naar algemene vaardigheden als samenwerkend leren, zelfstandig werken, zelfstandig leren en contextrijk leren. De wetenschappelijke onderbouwing van deze 'nieuwe leren'-methoden ontbreekt.

12. Bij de invoering van het 'nieuwe leren' worden grote risico's genomen. Aan de basisvoorwaarden, zoals de scholing van docenten en de intensieve begeleiding van leerlingen, wordt vaak niet voldaan. Er wordt onvoldoende rekening gehouden met verschillen in leerstof en in leerlingen

waarvoor de nieuwe methoden geschikt zouden kunnen zijn.

DE TOEKOMST

1. De verantwoordelijkheden van overheid en scholen moeten opnieuw worden vastgesteld. De overheid is verantwoordelijk voor het “wat”, de onderwijsinhoud, de examens en toezicht. De scholen gaan nadrukkelijk over het “hoe”, dat wil zeggen de inrichting van het onderwijs. Voor de kwaliteit van het onderwijsproces zijn de onderwijstijd en de kwaliteit van docenten van belang.

2. In het verleden heeft de overheid onvoldoende houvast gegeven aan scholen, leerlingen en ouders. In de toekomst zal door leerstandaarden en canonisering voor iedereen helder moeten zijn wat de leerlingen moeten leren. Met de herwaardering van de onderwijsinhoud zal ook de positie en de waardering voor de vakdocent worden versterkt.

3. In het basisonderwijs moet hernieuwde aandacht komen voor beheersing van basiskennis en basisvaardigheden. Ten behoeve van de kwaliteitsbewaking en het tijdig onderkennen van achterstanden moeten daarom een begin- en een eindtoets worden afgenomen.

4. In het voortgezet onderwijs moeten zowel het schoolexamen als het eindexamen met voldoende resultaat worden afgelegd.

5. Er moet een nationale monitor komen. Scholen die voor een internationaal vergelijkend onderzoek worden geselecteerd via een steekproef, moeten hieraan verplicht deel nemen. Gedegen kennis over het onderwijsniveau moet bijdragen aan het herstel van het vertrouwen in het onderwijs.

6. Dwarsverbanden binnen het voortgezet onderwijs zullen het onderwijs versterken. Herstel van verkeerde studie- of beroepskeuze kan in verschillende fasen van de schoolcarrière nodig zijn, zeker voor leerlingen met een achterstand.

7. Ook moeten er mogelijkheden komen voor leerlingen die liever met

hun handen werken. Hierbij hoort een arbeidsmarktgerichte leerweg.

8. Ook in de toekomst blijft onderwijsvernieuwing nodig. Daarvoor is een toetsingkader ontwikkeld. Daartoe behoren: een breed gedragen en goed onderbouwde probleemanalyse, evaluatie van eerder beleid, verantwoorde afweging van beleidsalternatieven, voldoende tijd en financiële middelen voor de invoering, een heldere uitvoeringsorganisatie en (tussentijdse) evaluatie voordat het ingezette beleid eventueel wordt aangepast. Onderwijsinhoudelijke vernieuwingen dienen wetenschappelijk gevalideerd te zijn. Zo niet, dan moet de beleidsvernieuwing eerst kleinschalig en wetenschappelijk begeleid worden uitgetoetst en geëvalueerd. Bij grote beleidsveranderingen moet de Tweede Kamer zelf een onafhankelijke uitvoeringstoets laten verrichten.

9. Voor vernieuwingen van de onderwijsinhoud (examenprogramma's e.d.) is een continu en geleidelijk proces nodig. Hiervoor moeten ook zichtbaar en structureel middelen op de begroting worden vrijgemaakt. Vakdocenten moeten betrokken worden bij de inhoudelijke uitwerking van deze nieuwe onderwijsprogramma's.

10. Voor de kwaliteit van het onderwijs is een wettelijke norm voor onderwijstijd noodzakelijk. Als lestijd gelden alleen uren gegeven door bevoegde docenten. Andere schoolactiviteiten vallen daar niet langer onder en de bekostiging door onafhankelijke derden wordt opnieuw tegen het licht gehouden. De nieuwe norm dient vervolgens consequent te worden gehandhaafd.

11. Voor de kwaliteit van het onderwijs in het voortgezet onderwijs is de kwaliteit van de lerarenopleidingen cruciaal. Daarom stelt de overheid heldere onderwijsdoelen (vakinhoud en didactiek) en voert centrale examinering op lerarenopleidingen in.

12. De inspectie moet vooral wettelijk vastgelegde deugdelijkheidseisen controleren.

13. Onder nadrukkelijke erkenning van de vrijheid van de scholen, heeft de commissie ook een reeks 'controle-vragen' geformuleerd waarmee scholen pedagogische vernieuwingen kunnen afwegen. Belangrijk daarbij is welke methode voor welke onderwijsinhoud en voor welke leerlingen geschikt is. Samenwerking met de wetenschap kan een waarborg vormen voor zorgvuldigheid.

14. De middelen voor zorgleerlingen moeten geoormerkt worden, zodat zij ook echt aan hen ten goede komen. Ook moet voortaan inzichtelijk zijn welk deel van het budget naar het primaire onderwijsproces gaat en waar de overige middelen aan worden besteed (management, reserves en dergelijke).

15. Bij een vergrote autonomie van het onderwijs hoort zowel verantwoording naar de overheid toe over de onderwijsresultaten als naar de directe omgeving van de school, de zogenaamde horizontale verantwoording, over resultaten, het schoolklimaat, de inzet van middelen enzovoort.

Goed onderbouwd?

Lex Borghans en Dinand Webbink, twee onderzoekers die hebben meegewerkt aan het werk van de commissie Dijsselbloem, stellen in de NRC van 8 april dat de harde conclusies van het rapport niet worden gestaafd door de deelonderzoeken. De commissie wilde vooral concluderen dat de overheid het onderwijs heeft verwaarloosd en dat het onderwijspeil is gedaald. De negatieve effecten van de onderwijsvernieuwingen op schoolprestaties zijn volgens hen niet aangetoond. SPANNING heeft Nathalie de Rooij om een korte reactie gevraagd. De Rooij: "De stelling is dat de commissie de verslechtering van het onderwijsniveau niet kan onderbouwen. Maar dat hebben we ook helemaal niet geconcludeerd. Wel hebben we geconcludeerd – én onderbouwd – dat het niveau van een aantal basisvaardigheden is achteruitgegaan. En dat is een zorgwekkende conclusie."

AANPAKKEN OF WEGWEZEN

Tekst: Ton van Haperen Foto: Flickr.com

Rond het Nederlands onderwijs hangt een negatief volksgevoel, dat na een reeks van onderzoeken overgaat in een constatering: het gaat niet goed. De daarop volgende reacties monden uit in een kakofonie van meningen. Van de één moet de overheid optreden, de ander wil de macht aan de leraren, een enkeling ziet iets in de markt en managers zetten hun geld op het containerbegrip 'professionalisering'. De dagelijkse werkelijkheid op de scholen wint door deze turbulentie aan complexiteit. Zowel insiders als buitenstaanders kennen het gevoel van onbehagen, twijfelen aan de herkomst daarvan en het zicht op werkbare oplossingen wordt daardoor troebel. Hoe komt het toch dat het onderwijs zo weinig klaarkrijgt?

Neem die duizend-urennorm. Die bestaat al tien jaar en is een erfenis van de invoering van de vernieuwing van de bovenbouw havo/vwo, de Tweede Fase. Leerlingen kregen daardoor in 1998 een veertigjarige werkweek. Omgerekend op jaarbasis betekende dat zestienhonderd uur werken aan school, waarvan duizend les en zeshonderd zelfstandig. De achterliggende boodschap was helder: leerlingen moesten meer leren, omdat zij door globalisering concurreren met leeftijdgenoten over de hele wereld. Die zeshonderd uur zelf werken is inmiddels verdampt, het minimaal aantal uren lescontact wordt evenmin gehaald en al zeker niet onder begeleiding van een bevoegde docent. Deze inktzwarte gegevens weerhielden de toenmalige minister Van der Hoeven er niet van om bij de invoering van de 'nieuwe basisvorming'¹ in 2006, gebruik te maken van een gelijksoortige norm, met deze keer 1040 uur les.

Voor ouders was deze prestatieafpraak tussen politiek en scholen echter een farce. Zij zagen veel lesuitval en dat riep in combinatie met het soms strenge oordeel over de kwaliteiten van hun kinderen, irritatie op. Na een paar rechtszaken² kon de inspectie moeilijk anders; ze ging controleren en constateerde vrij snel dat scholen zich massaal niet aan de wet hielden. De staatsecretaris trad op en de daarop volgende soap haalde royaal de media. Bestuurders zeiden geen geld te hebben, terwijl zij toch echt één miljard euro³ op de spaarrekening hebben staan. Schoolleiders kozen vervolgens voor goedkope oplossingen, de zogenaamde ophokuren.⁴ Het waren

ouders beperken de schade
Foto: Flickr.com

uiteindelijk de leerlingen die de kastanjes uit het vuur haalden, met een maatschappelijk onwenselijk resultaat overigens. De norm is weer vloeibaar, lesuitval mag en het leren op school is de grote verliezer.

ouders beperken de schade

Dit voorbeeld laat zien dat politiek, besturen, schoolleiders en leraren elkaar gegijzeld houden. Het probleemoplossend vermogen van de sector nadert daardoor nul. Gelukkig houden de ouders de schade nog enigszins beperkt. Kijk naar de statistieken. In de jaren zestig en zeventig was het voortgezet onderwijs succesvol en nam de deelname aan het hoger onderwijs toe. Het zijn de toenmalige leerlingen die doorgeven dat schoolsucces van belang is. Hun kinderen halen diploma's. Maar vanaf het moment dat ouders het leren op school minder ondersteunen, gaat het mis. De onderwijssocioloog Dronkers toont keer op keer⁵ overtuigend aan dat onderpresteren binnen lagere milieus excessieve vormen aanneemt. Denk aan het hoge instroompercentage op

het vmbo, de uitval in het vervolgonderwijs en het grote aantal jongeren dat zonder startkwalificatie het stelsel verlaat.

Terugkijken leert dat dit falen een logisch gevolg van beleid is. Om te beginnen is daar de ordinare geldkwestie. Vijfendertig jaar geleden gaf Nederland ruim 7 procent⁶ van het bruto binnenlands product uit aan onderwijs, nu 5 procent. In huidige bedragen is dat tien miljard euro per jaar minder dan in de jaren zeventig. In de jaren negentig komen daar de verzelfstandiging en de budgettering overheen. Instellingen worden autonoom, vangen zelf hun risico's op en dat kan alleen door de vorming van financiële reserves. Vandaar een golf van fusies, die verloopt langs de bestuurlijke infrastructuur rond het grondrecht *vrijheid van onderwijs*. Zo ontstaan kartels, meestal op levenbeschouwelijke grondslag. Managers van deze mega-instellingen verschuiven de focus van onderwijs naar organisatie doelstellingen. De trein ontspoord als in deze onderwijsvreemde context ook nog eens in de klas alles anders moet. Het bestrijden van kwaliteitsdaling met pedagogisch didactische concepten die het vooral op de tekentafel goed doen, brengt de neergang in de hoogste versnelling. Zonder geld innoveren, geleid door managers die het vooral druk met zichzelf hebben, maakt doelstellingen onhaalbaar. Succes in het werk wordt voor leraren een ervaring uit een ver verleden.

GELD VERDWIJNT IN ZWART GAT

De structurele oneffenheden zijn duidelijk zichtbaar. De minister geeft het onderwijsbudget per definitie inefficiënt uit. Als er iets mis gaat, wil de politiek best de portemonnee trekken. Maar de extra middelen bereiken zelden de leraren en de leerlingen.⁷ Het geld verdwijnt in een zwart gat. Bestuurders, schoolleiders en middenkader creëren baantjes rond het gesignaleerde probleem en de resterende bedragen lossen op in de bureaucratie. Leraren werken daardoor in armoedige omstandigheden. De klassen zijn vol en de beloning per leerling, per uur is internationaal gezien laag.⁸ Voeg daar het bombardement van reorganisaties en vernieuwingen bij en er ontstaat een set van eisen waar een normaal mens niet aan kan voldoen. En dus graven leraren zich in, vertrouwen op hun intuïtie en verliezen het contact met hun omgeving. Communiceren over professioneel handelen wordt daardoor diefstal van tijd. Een gemeenschappelijk referentiekader ontbreekt, het enige wat nog telt is de blote macht.

Alleen de overheid kan een einde maken aan de misère. De keuzes zijn helder. Degelijke algemene vorming is met dit budget niet vol te houden. Meer geld komt uit een belastingverhoging, verschuiving van prioriteiten in de overheidsuitgaven of privatisering van onderdelen van de onderwijsbegroting. Opruimen van de inefficiënte aanwending van middelen betekent dat besturen macht zullen moeten inleveren. Dat kan door centralisering van de fondsvorming en versterking van de positie van schoolleiders. Duidelijkheid in wat en hoe kinderen leren ontstaat door vaststellen van standaarden in een beperkt

aantal vakken. Die vakken meerdere malen centraal toetsen ligt dan voor de hand. Wat scholen buiten het kerncurriculum aanbieden, mogen ze uiteraard zelf weten.

Over de hele breedte van het politieke spectrum is er geen partij te vinden die deze keuzes zelfs maar overweegt. Dat betekent dat volksvertegenwoordigers ziende blind zijn of geen zin hebben in gedoe. Het zal het laatste wel zijn. Toch wordt het tijd dat de nationale politiek reflecteert op de wil tot verandering. Degene die zijn nek niet durft uit steken, heeft in een sector in crisis namelijk weinig te zoeken. In het onderwijs van vandaag geldt op alle niveaus; aanpakken of wegwezen.

Ton van Haperen is leraar in het voortgezet onderwijs (vmbo-t, havo en vwo) en vakdidacticus algemene economie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.

- 1 De traditionele basisvorming is al gewijzigd in een stelsel dat de totale leerinhoud vangt in 58 kerndoelen en de inspanning van de school vastlegt met 1040 uur. De verdere inrichting is volledig aan leraren en directies.
- 2 De meest bekende is de klacht van Pierre Diederin in 2005. De Landelijke Klachtencommissie stelt Diederin in het gelijk.
- 3 De freelance journaliste Yvonne van der Meent zocht voor het onderwijsblad uit hoeveel besturen in het onderwijs oppotten. Zij vond 1 miljard in het voortgezet onderwijs en constateerde dat de solvabiliteit van schoolbesturen veel hoger is dan het ministerie wil.
- 4 Deze term is bedacht door het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) en staat voor huiswerk maken in tussenuren onder begeleiding van een conciërge.
- 5 Jaap Dronkers brengt de uitval aan de onderkant al jaren aan een stuk in beeld, door in artikelen bijvoorbeeld voor Nederland relatief gunstige kwaliteitsonderzoeken te corrigeren met gegevens uit lagere milieus. Onlangs verscheen van hem het boekje *Ruggengraat van ongelijkheid. Beperkingen en mogelijkheden om ongelijke onderwijskansen te veranderen*, Mets & Schilt en de Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 2007, prijs € 12,50.
- 6 De lezingen over het precieze getal lopen uiteen. Volgens het SCP gaf de Nederlandse staat in 1973 7,8% van het bbp aan onderwijs uit. Volgens de AOb, dat een onderzoek liet doen door de universiteit van Maastricht, ligt dat percentage op 7,1. Feit is dat de cijfers nu duidelijk en onomstreden zijn. Het OESO gemiddelde ligt op 6,2% van het bbp. Nederland ligt daar ruim een procent onder.
- 7 Zie onderwijsraad, het rapport *Bureaucratisering in het onderwijs*, 2004.
- 8 Zie hiervoor *Lessons in teacher pay* van Ib Waterreus, een dissertatie uit 2001. Daaruit blijkt dat de Nederlandse leraar per leerling, per uur minder verdient dan zijn EU collegae.

FENNA VERGEER bij de presentatie van *Tijd voor Onderwijs*
Foto: Bas Stoffelsen

LERAREN: VAN MENS TOT KOSTENPOST

Tekst: Fenna Vergeer Foto: Bas Stoffelsen

Scholieren protesteren massaal tegen de uitholling van het onderwijs. Ze willen deskundige docenten in plaats van begeleiders, geen lege maar volle lesuren. Dat het zover is gekomen, is te wijten aan 25 jaar bezuinigen op leraren, gecombineerd met de verheerlijking van het zelfstandig leren.

Het voorstel van de CDA'er Jan de Vries om 1040 lesuren te eisen in het voortgezet onderwijs vind ik typerend voor zijn partij. Aan de ene kant geef je scholen te weinig geld, aan de andere kant eis je dat ze wel voldoende uren maken. Dat noemt het CDA dan de verantwoordelijkheid van het maatschappelijk middenveld.

Maar er is meer aan de hand. Het gaat niet alleen om meer geld, het gaat er ook om hoe dat besteed wordt. Vanaf de jaren tachtig is de stijging van het onderwijsbudget nauwelijks ten goede gekomen aan de leerling en de student.

LUMPSUMFINANCIERING

In 1985 kwam CDA-onderwijsminister Deetman met de Herziening Onderwijs Salarissen (HOS) en verlaagde drastisch de salarissen voor nieuwe leraren.

Hiermee werd de kiem gelegd voor het ontstaan van het huidige schrikbarende tekort aan bevoegde leraren.

Deze generieke salarisverlaging ging de ministers van onderwijs echter nog niet ver genoeg. Ze wilden af van financiële risico's, die moesten bij de scholen komen te liggen. Daarom werd de lumpsumfi-

nanciering geïntroduceerd. Scholen mochten niet meer declareren, maar ontvangen jaarlijks een som geld waarvan ze alles moeten betalen. Overschrijdingen zijn voortaan voor rekening van de schoolbesturen. De lumpsum voor de personeelslasten werd gebaseerd op een gemiddelde lerarenpopulatie. Scholen die in verhouding veel laag opgeleide en jongere leraren in dienst hadden kwamen beter met het geld uit dan scholen met hoog opgeleide en ervaren leraren. Op die laatste werd voortaan dan ook flink bezuinigd. Door de lumpsum is de leraar verworden van menselijk kapitaal tot kostenpost. Met instemming van de vakbonden werd vervolgens het functiewaarderingssysteem (Fuwasys) ingevoerd. Daarmee werd geregeld dat je meer gaat verdienen

via een loopbaan buiten de klas. Niet lesgeven, maar managementtaken werden zo beloofd. Bovendien waren de scholen door de financiële verzelfstandiging duurder uit. Steeds meer geld was nodig voor het managen van wat een onderwijsbedrijf is geworden. Deze nieuwe autonomie leidt tot flink wat bureaucratie, want scholen moeten nu achteraf hun uitgaven verantwoorden.

Onderzoek van Onderwijsraad, inspectie en de Algemene Rekenkamer laten zien dat de gestage daling van de uitgaven aan leraren gepaard ging met een stijging aan uitgaven aan beheersmanagement en aan uitgaven in de materiële sfeer, zoals computers en zelfwerkruimtes.¹

HOGER ONDERWIJS

In het hoger onderwijs was de lumpsumfinanciering al eerder ingevoerd. Het bleek het voorland van de ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. De combinatie van lumpsumfinanciering, een krap budget en marktwerking, zorgde voor een wildgroei aan studies en een ongekende fusiedrang van instellingen. Daardoor stegen de kosten van het middenmanagement en investeringen in gebouwen gigantisch. Toen ik in 2002 Kamerlid werd, moedigde menig College van Bestuur – geheel in lijn met een commerciële bedrijfsvoering – oudere eerste-graads-docenten aan om te vertrekken, werden nieuwe docenten lager ingeschaald en werd het aantal lesuren mét docent fors ingekrompen. Deze inkrimping was soms zo extreem dat de onderwijsinspectie onderzoek deed naar de hogeschool InHolland. Deze hogeschool muntte uit in het zogenaamde ‘competentiegericht onderwijs’, wat er op neerkomt dat leerlingen een groot deel van de week thuis zitten. De inspectie maakte hier overigens pas werk van nadat Nova een uitzending besteedde aan mijn Kamervragen.

HET NIEUWE LEREN

Het pedagogische sausje van het ‘competentiegericht onderwijs’ (CGO) moest de uitholling van het onderwijs bedekken. In de jaren voordat ik Kamerlid werd, mocht ik op het roc waar ik les gaf, helpen om het CGO in te voeren. Er bestaan veel misverstanden over dit begrip. Een goede mix van competenties in de zin van vakkennis en vakvaardigheden is de kern van het

beroepsonderwijs. Dat soort beroepsonderwijs is zeer arbeidsintensief en er is behoefte aan hoog opgeleide vakdocenten. Maar daar ging het niet om. Het CGO in combinatie met het Nieuwe Leren, legt vooral nadruk op het proces van het leren en op het leren van studievaardigheden. Bij het Nieuwe Leren formuleert de leerling zijn eigen leerdoel, bedenkt zijn eigen weg naar dat doel en evalueert zelf het resultaat. De leerling wordt beschouwd als een autodidact, de leraar als begeleider in plaats van overdrager van kennis. Juist dit type onderwijs is daardoor ongeschikt voor kinderen uit lager opgeleide milieus.

Door de problemen met de vernieuwingen, begonnen ook de ROC-studenten en hun ouders zich te roeren. Zij waren de zelfwerkopdrachten beu. Het is vergelijkbaar met eerdere protesten tegen het studiehuis. De scholierenprotesten van 2007 tegen de ‘ophokplicht’ zijn de uitbarsting van de vulkaan die al minstens vijf jaar borrelde. In die tijd heeft een meerderheid van de Tweede Kamer de druk op het onderwijs systematisch verhoogd. Ten eerste door een te krappe financiering per leerling, ten tweede door geen eisen te stellen aan de besteding van het geld en ten derde door nieuwe wetten die de neerwaartse druk op het onderwijs bevorderden. De belangrijkste wetten in mijn kamerperiode waren de wet BIO (beroepen in het onderwijs) en de wet op de nieuwe onderbouw in het voortgezet onderwijs. Met beide wetten heeft de SP als enige politieke partij niet ingestemd.

WET BEROEPEN IN HET ONDERWIJS (BIO)

De wet BIO heeft het pad geëffend voor het kunnen benoemen van de gymnastiekleraar als scheikundeleraar. Vakbekwaamheid is in de nieuwe beroepseisen een ondergeschoven kindje geworden ten opzichte van agogische en didactische vaardigheden. De Onderwijsraad constateerde dat vakkennis en vakvaardigheden nog slechts 40 procent van het curriculum van lerarenopleidingen uitmaakte. In de jaren tachtig bestond nog 80 procent van de opleiding uit schoolvakken.

Door de wet op de nieuwe onderbouw in het voortgezet onderwijs werden ‘teamteaching’ en het integreren van vakken toegestaan, zonder normen voor vakkennis en inhoud. In feite was

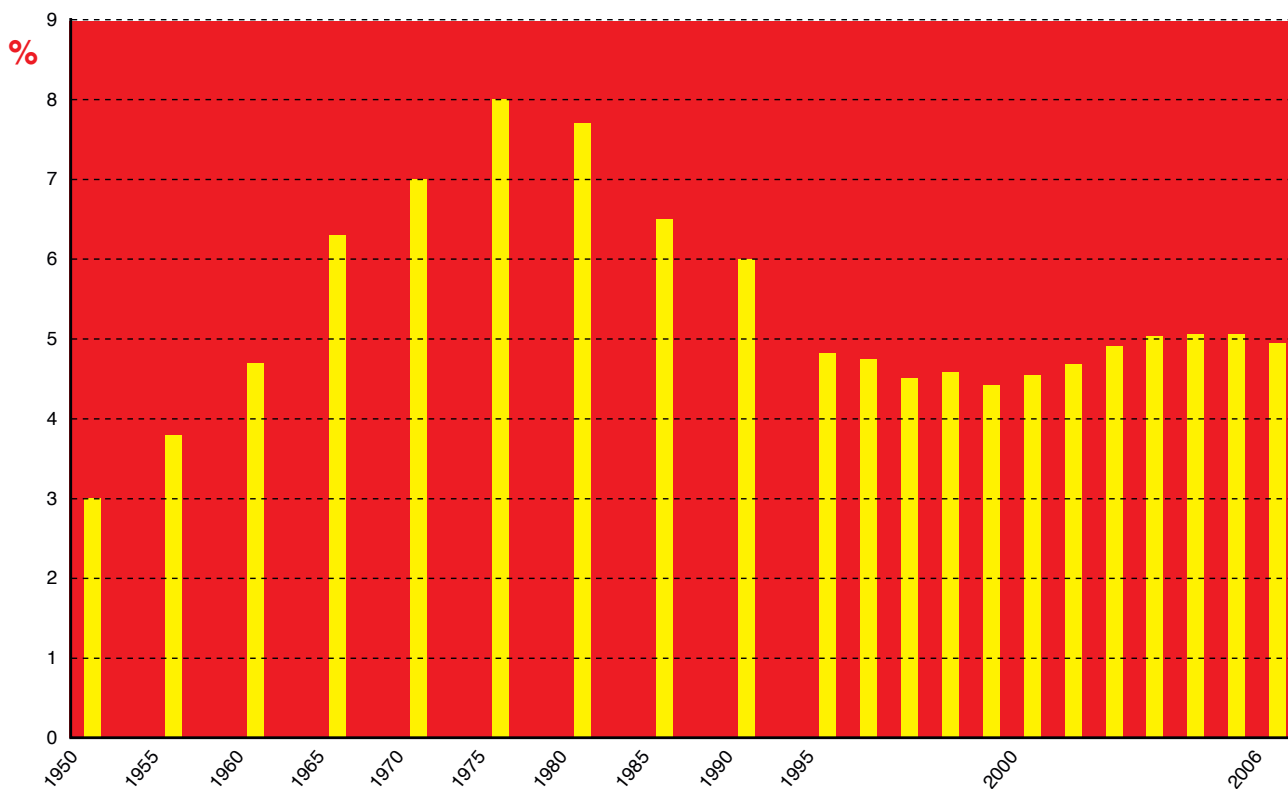
vakbevoegdheid geen voorwaarde meer voor het mogen lesgeven. Wie eenmaal leraar is, mag ieder vak geven. Het schoolbestuur bepaalt of het vakniveau voldoende is. De wet staat ook toe dat huiswerkuren – als er maar een leraar op loopafstand is – als lesuren meetellen. Vakintegratie is op zich niet de oorzaak van de achteruitgang van vakkennis en vakvaardigheden, wel de lesmethode (het nieuwe leren), de onbevoegdheid van leraren en de afwezigheid van kerndoelen en toetsing.

Omdat het allemaal zo goed zou zijn voor de leerling werd dit het officiële beleid. Calculerende schoolbesturen liepen arm in arm met pedagogische centra die de nascholing voor de ‘nieuwe leraren’ (lees: begeleiders en coaches) met graagte verzorgden. De adviesorganisaties (waar veel subsidie naartoe gaat) zitten vol met ex-docenten die de voeling met de praktijk zijn kwijtgeraakt. Moties van mijn hand om alleen pedagogische

Vmbo

Ongeveer de helft van de leerlingen in het voortgezet onderwijs gaat naar het vmbo. Ongeveer 20.000 leerlingen verlaten jaarlijks het vmbo zonder diploma (in totaal zijn er jaarlijks ruim 50.000 schooluitvallers). Het aantal zorgleerlingen, leerlingen met leer- en gedragsproblemen, is de afgelopen tien jaar gestegen van 9 naar 13 procent. Een aantal voorstellen van de SP, zoals afschaffing van de theoretische basisvorming en het inrichten van aparte locaties voor zorgleerlingen, is inmiddels overgenomen. De SP vindt dat het vmbo een functie in de wijk moet hebben. Leerlingen kunnen in het kader van praktisch leren allerlei taken op zich nemen. Zoals de ict van wijkinstellingen verzorgen, culturele activiteiten organiseren, assisteren bij medische centra en verzorgingsinstellingen of onderhoudsdiensten verlenen. De onderwijsinspectie constateert dat 24 procent van de leerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen niet in staat is de eigen leerboeken zelfstandig te lezen. Die achterstand kan ingehaald worden als leerlingen in de praktijk leren. Bijvoorbeeld wiskunde voor bouwkundige taken, Nederlands voor ict, een eigen buurtkrant, het organiseren en verslaan van sportwedstrijden enzovoort. De leerlingen krijgen daardoor een serieuze rol en de buurt vaart er wel bij. Want zin in leren krijg je als leren zin heeft. Zie ook: Het SP-rapport, *Het Vmbo verdient beter*, 's-Gravenhage 2003 (www.sp.nl/nieuws/nwsoverz/div/vmbo_enquete.pdf) en het verkiezingsprogramma

OVERHEIDSUITGAVEN AAN ONDERWIJS IN PROCENT VAN HET BRUTO BINNENLANDS PRODUCT (1950 - 2006)

Bron: CBS

instituten te bekostigen waar de onderwijsadviseurs zelf voor de klas staan, werden door de minister van de hand gewezen.

WIE BEWAAKT DE KWALITEIT?

Oud-minister Van der Hoeven probeerde niet alleen de financiële risico's af te wentelen. Ook trachtte zij steeds meer de verantwoordelijkheid voor het inhoudelijke niveau te ontlopen. Bij de Tweede Fase werd het Centraal Schriftelijk Examen (CSE) ingeperkt ten gunste van het schoolexamen, waarbij de scholen zelf het eindniveau bepalen. Ook in het mbo, dat via niveau 4 drempelloos toegang geeft tot het hoger onderwijs, bepalen de roc's zelf het niveau van de vakken, waaronder Nederlands, Engels en wiskunde, met alle aansluitingsproblemen van dien.

HOE NU VERDER?

Ik heb verscheidene moties ingediend om de uitgaven voor overhead aan banden te leggen of omgekeerd om de uitgaven voor leraren te waarborgen. Ze strookten niet met het overheidsbeleid van een

terugtrekkende overheid, dat door alle partijen behalve de SP werd gesteund.

IK STEL HET VOLGENDE VOOR.

Er is een algemene salarisverhoging nodig, van vmbo-leraren tot en met eerstegraadsleraren. Een overheid die haar verantwoordelijkheid neemt, koppelt de salarissen van de leraren bovendien weer aan diploma's. Een school die kiest voor goed opgeleide leraren, moet niet gestraft worden door een krimpend schoolbudget. Het lerarensalaris en ook de maximale groepsgrootte moeten financieel gewaarborgd worden. De overige uitgaven voor overhead en materiële zaken kunnen via de lumpsumfinanciering, die dan wel toereikend moet zijn.

Ten tweede moet de overheid de kwaliteit waarborgen door de bevoegdheden te regelen. Het toetsen van de vakkennis van een docent hoort niet bij het schoolbestuur te liggen. Definieer een lesuur als een bepaalde tijd doorgebracht met een *vak*bevoegd docent. Voor mbo niveau 4 dient een centraal examen te komen (bijvoorbeeld op havo-niveau) voor Nederlands, Engels en wiskunde. Verhoog het aandeel van het centraal

examen ten opzichte van het schoolexamen. Neem een mondeling examen af in aanwezigheid van een geëquipeerde. Met deze maatregelen krijg je een veel beter ijkpunt voor het niveau, dat nu teveel is losgelaten.

Fenna Vergeer was onderwijswoordvoerder voor de SP bij Balkenende 1, 2 en 3. Webdossier: fennavergeer.sp.nl/weblog

- 1 De Onderwijsraad constateert in 2004 dat de stijging van het onderwijsbudget vanaf de jaren tachtig nauwelijks ten goede van de leerling komt. De onderwijsinspectie constateerde dat geld voor klassenverkleining naar het aanstellen van coördinatoren is gegaan. De Rekenkamer stelt in haar rapporten vast dat scholen wel extra financiering voor de zorgleerlingen ontvangen, maar dat het daaraan te koppelen didactische plan in veel gevallen ontbreekt. Verder stelt de Rekenkamer dat de stijging van het budget vooral toevalt aan onderwijsondersteuning, terwijl het budget voor leraren afneemt.**

ONDERWIJSCONFERENTIE SP

Tekst: Nathalie de Rooij, Renske Leijten en Jasper van Dijk Foto's: Rob Voss

“2008 wordt het jaar van het onderwijs”, aldus Jan Marijnissen op de onderwijsconferentie van de SP op 8 maart 2008. Op de bijeenkomst in Amersfoort werden talloze ideeën meegegeven aan de SP-Kamerleden. Ook werden veel deelnemers ‘woordvoerder’ van hun school voor de SP. Zij zullen misstanden aan de kaak stellen en doorgeven aan de Kamerfractie. Wij kijken terug op een zeer geslaagde middag.

De conferentie werd georganiseerd om de standpunten van de SP over onderwijs verder aan te scherpen. Leden uit het hele land – onderwijspersoneel en andere betrokkenen – waren uitgenodigd om met elkaar te praten over de inhoud en de aanpak van het onderwijs. Daarnaast was het een prima gelegenheid om contacten te leggen. De betrokkenheid was hoog: veel deelnemers willen hun stem laten horen en zitten vol ideeën om het onderwijs te verbeteren. De SP zal nieuwe bijeenkomsten over deelonderwerpen organiseren.

De conferentie bestond uit twee dagdelen. Na het openingswoord van Jan Marijnissen werd in vijf werkgroepen

gesproken over basisonderwijs, vmbo, mbo, havo/vwo en lerarenopleidingen. In het tweede deel volgde een discussie over algemene onderwerpen zoals het lerarentekort, salarissen en onderwijsvernieuwingen. Ton van Haperen en Leo Prick spraken beiden een column uit. Vrijwel iedereen was het er over eens dat zaken anders moeten. De hoge werkdruk voor leraren, het tekort aan investeringen en de omstreden onderwijsvernieuwingen stonden daarbij centraal. Deze onderwerpen moeten in de Tweede Kamer, maar ook op de scholen aan de orde worden gesteld. Nu onderwijs hoog op de agenda staat is het meer dan ooit tijd voor actie. De Commissie Dijsselbloem, de 1040-urennorm en het lerarentekort schreeuwen om een beter beleid. De SP

zal er alles aan doen om 2008 het jaar van het onderwijs te maken.

10 STELLINGEN VAN DE SP OVER ONDERWIJS

Tijdens de conferentie werden tien stellingen besproken. Ze geven een goed beeld van de huidige standpunten van de SP over onderwijs. In het Verslag van de conferentie (te vinden via www.sp.nl/onderwijs) staat een weergave van de reacties.

Stelling 1: meer investeren in onderwijs

Er moet veel meer geld in onderwijs geïnvesteerd worden. Ondanks de hoge werkdruk en het lerarentekort, bungelt Nederland onderaan in Europa qua onderwijsuitgaven. Het gemiddelde van de rijke landen ligt op 6 procent van het nationaal inkomen, in Nederland is dat 5 procent. Nederland zou op zijn minst aan het gemiddelde moeten voldoen.

Stelling 2: een hoger salaris

Alle lerensalarissen moeten worden verhoogd. Het salaris wordt in een centraal vastgestelde CAO gebaseerd op bevoegdheid, aantal dienstjaren en betrekkingsovervang. Hoe hoger de opleiding, hoe hoger het salaris. Ook tweedegraads-leraren krijgen een flinke salarisverhoging. Zo wordt voorkomen dat het management het salaris naar willekeur vaststelt. Geen invoering van prestatiebeloning. Dit betekent:

- Elke eerstegraads-leraar krijgt een schaal 12-functie.
- Elke tweedegraads-leraar krijgt een schaal 11-functie.
- Elke leraar in het basisonderwijs krijgt een schaal 10-functie.
- Bij alle schalen worden de salarislijnen ingekort tot 12 jaar.
- De dertiende maand wordt structureel en volledig ingevoerd.

Stelling 3: extra geld voor zorgleerlingen

Een school krijgt extra budget voor achterstandsleerlingen. Vmbo-scholen krijgen dus een hoger budget dan havo/vwo-scholen, waarmee zij kleinere klassen en kleinere scholen kunnen maken. Ook moeten er genoeg speciale scholen zijn voor een goede opvang van leerlingen met een handicap en leer- en gedragsproblemen, zodat reguliere

scholen niet overbelast worden met zorgleerlingen.

Stelling 4: een harde knip in de lumpsum

Zo lang er nog geen landelijke CAO is, wordt de lumpsum opgeknipt. Een deel is voor de leraarsalarissen, het andere deel is voor de materiële bekostiging. Hiermee wordt voorkomen dat het schoolbestuur budget voor leraren inzet voor overhead en management.

Stelling 5: bevoegde leraren en werkdrukvermindering

Een kwart van de leraren heeft niet de juiste papieren in het voortgezet onderwijs. Dat leidt tot een ongewenste kwaliteitsdaling. Onderwijs moet door bevoegde leraren gegeven worden. Zij-instromers krijgen maximaal twee jaar de tijd om een bevoegdheid te halen. Een maximum klassengrootte (bijvoorbeeld 20) en een maximum aantal lesuren voor leraren (bijvoorbeeld 20 lesuren per week) leidt tot de nodige werkdrukvermindering.

Stelling 6: duidelijke eindtermen

In lijn met de commissie Dijsselbloem legt de overheid duidelijk vast wat leerlingen moeten kennen en kunnen. Ook in het basisonderwijs komen eindtermen en leerstandaarden. De

lerarenopleidingen krijgen landelijk vastgestelde curricula en examens.

Stelling 7: meer macht voor de leraar

De algemene lerarenvergadering bepaalt de visie van de school en de gezamenlijke pedagogisch-didactische koers. Individuele leraren en vaksecties werken dit nader uit, binnen de kaders van de wet. Leraren leggen verantwoording af aan ouders, studenten en de samenleving. Het management wordt tot een minimum beperkt en zorgt voor de randvoorwaarden voor goed onderwijs. Er komt een professioneel statuut met daarin onder andere: de scholingsmogelijkheden voor leraren, genoeg uren voor niet-lesgebonden taken, een goede werkplek, voldoende ict-voorzieningen en het veiligheidsbeleid.

Stelling 8: onderwijstijd en inspectie

De 1040-urennorm leidt tot veel problemen, zoals de ophokplicht. Er moet een nieuwe definitie van onderwijstijd komen, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen lestijd (= les van een bevoegde leraar) en onderwijstijd (= breder, zoals de maatschappelijke stage enzovoort). De inspectie controleert of leraren genoeg ruimte krijgen voor vakonderwijs en houdt op met het doorrukken van onderwijsvernieuwingen zoals het Nieuwe Leren en het Studiehuis.

Stelling 9: kleine scholen

Er wordt veel meer werk gemaakt van kleine scholen en schaalverkleining in het onderwijs. In het vmbo wordt gestreefd naar wijkgebonden scholen, waarbij leerlingen actief meewerken aan buurtactiviteiten (zorg, welzijn, onderhoud enzovoort).

Stelling 10: gemengde scholen

Om de segregatie in het onderwijs te bestrijden, wordt een acceptatieplicht ingevoerd. Bijzondere scholen kunnen daardoor geen leerlingen meer weigeren. Ook gaan basisscholen werken met dubbele wachtlijsten, gecombineerd met een maximale schoolgrootte. Elke school hanteert één wachtlijst voor leerlingen met achterstand en één voor leerlingen zonder achterstand. Daarmee wordt een evenredige verdeling van verschillende leerlingen over alle scholen bereikt.

“GREEP OP DE KWALITEIT VERLOREN”

Tekst: Jasper van Dijk en Renée Minnaar Foto's: Renée Minnaar

Aleid Truijens (1955) is een Nederlands auteur en publiciste. Ze is redacteur en columniste bij de Volkskrant. Daarvoor werkte ze onder meer bij Elsevier, NRC Handelsblad en als docent aan de Universiteit Leiden. Truijens schrijft regelmatig gepeperde stukjes over het wel en vooral het wee in het onderwijs. Spanning vroeg haar naar haar visie – een gesprek over krijtlijntrekkers, schuivende sigarendozen en ja-knikkers.

Hoe vind je dat Ronald Plasterk het doet als minister van onderwijs?

“In eerste instantie was ik blij met Plasterk. Veel mensen in het onderwijs beschouwden hem als een soort geestverwant. Ook zijn programma zag er redelijk uit, er zou meer geld voor onderwijs komen. Nu zijn we een jaar verder, en het enige concrete is een vermaledijde plan voor gratis schoolboeken. Pure geldverspilling, want de mensen die zoiets het meest nodig hebben, krijgen toch al een tegemoetkoming. Nu moeten scholen de boeken gaan aanbesteden en dat kan ertoe leiden dat leraren niet meer hun eigen lesmethode kunnen kiezen.”

Wat vind je van het advies van Rinnooy Kan over het lerarentekort?

“Rinnooy Kan en de commissie Dijsselbloem publiceerden twee vernietigende rapporten. Het aantal eerstegraads-leraren neemt in hoog tempo af en het onderwijsniveau daalt gestaag. Volgens mij ziet Plasterk wel wat er aan de hand is. Er doemt alleen één huizenhoog obstakel voor verbetering op, namelijk de autonomie van de scholen met hun lumpsumfinanciering.”

Kun je dat uitleggen?

“Begin jaren negentig besloot Den Haag om de scholen autonoom te maken. Ze kregen één grote zak geld: de lumpsumfinanciering. De schoolbesturen mochten voortaan zelf bepalen hoe ze dat besteedden. De besturen konden ook beslissen hoe ze de leraar betaalden. Zo werden de salarissen van eerstegraads- en tweedegraads-leraren gelijkgeschakeld, ondanks het niveauverschil. Alleen door een baantje als manager te bemachtigen kon je meer verdienen. Zo ontstond de indruk dat een goede docent niets voorstelt. De minister heeft inmiddels iedere greep op de kwaliteit verloren.”

Zou je de scholen dan weer met handen en voeten aan Den Haag willen binden?

“Nee, we moeten natuurlijk vasthouden aan het feit dat scholen qua onderwijs een behoorlijke vrijheid hebben. Maar

waar is de vrijheid van de leraar vastgelegd? De besturen zijn almaar machtiger geworden en scholen zijn ook nog eens gefuseerd. Er bestaan nu scholenkoepels met honderdduizenden leerlingen onder één bestuur. Wie naar mbo of hbo gaat, krijgt het competentiegericht leren of het Nieuwe Leren. Daarmee is de vrijheid van onderwijs feitelijk steeds kleiner geworden. Dan heb ik het over de keuzevrijheid voor de ouders en de didactische vrijheid van de leraar.

Ik zie als ideaal dat scholen weer kleine gemeenschappen worden met een gewaarborgde onderwijsvrijheid. Met besturen waar ook ouders en leerkrachten aan deelnemen. Geen mensen die minstens drie ton verdienen.”

Dus je wilt dat scholen hun vrijheid houden ten opzichte van de overheid?

“Ja, maar de overheid behoudt een sterke taak. De commissie Dijsselbloem stelt terecht een scherpe scheiding tussen het

‘wat’ (door de overheid vastgesteld) en het ‘hoe’ (door de scholen) voor, maar we moeten in het oog houden dat het ‘wat’ en het ‘hoe’ heel erg met elkaar samenhangen. Het Nieuwe Leren als onderwijsmethode bepaalt bijvoorbeeld net zo goed wát je leert. De overheid moet dus eisen stellen aan het wat, maar moet ook controleren of bepaalde methodes niet tot slechte resultaten leiden. En niet zoals de Onderwijsinspectie, want die is de afgelopen decennia gaan werken als een soort vernieuwingspolitie. Ze omarmde alle onderwijsvernieuwingen. Scholen die voortreffelijke resultaten behaalden, maar de bankjes allemaal nog in de richting van het schoolbord hadden staan, kregen op hun kop van de inspectie.”

In de politiek is het bijna een taboe om te zeggen dat de overheid moet controleren hoe er op scholen les wordt gegeven.

“Dat heeft natuurlijk ook te maken met de schaalvergroting. De besturen van grote scholen hebben er alle belang bij om het Nieuwe Leren te promoten. Het is goedkoper, je kunt lager bevoegde docenten aanstellen en er is geen ordeprobleem. Bovendien heb je dan geen last meer van eigenwijze eerste-graads-leraren, want die zijn toch niet meer nodig.”

Dijsselbloem stelt dat de overheid zich niet met het ‘hoe’ moet bemoeien. Maar daardoor kan een school gewoon doorgaan met het Nieuwe Leren. Hoe zou jouw ideale inspectie daarmee omgaan?

“De overheid hoeft het Nieuwe Leren op zich niet te verbieden. Ze heeft wel als taak de pluriformiteit te garanderen. Een

monocultuur van scholen met het Nieuwe Leren is voor vrijwel alle bestuurders een walhalla. Dat moeten we voorkomen, want dan verdwijnt de vrijheid van onderwijs. Leraren hebben nu geen enkele garantie – behalve misschien de gymnasia – voor een zekere vrijheid. Ook het vrijgeven van de lerarensalarissen moet teruggeschroefd worden. Uiteindelijk blijft de overheid toch werkgever. Je kunt het niet aan quasi-werkgevers als de VO-raad (de koepel van middelbare scholen), de MBO-raad en de HBO-raad overlaten om de salarissen te bepalen. Wat mij betreft kunnen die raden weg.”

Hoe moet de minister de salarissen dan gaan vaststellen?

“Het is van belang dat het salaris aan de opleiding wordt gekoppeld. En een leraar die niet aan het niveau voldoet, hoort zich bij te scholen. Anders moet hij vertrekken.”

Hoe rechtvaardig jij dat een vmbo-leraar op een moeilijke school minder gaat verdienen dan een eerstegraads-leraar op het gymnasium?

“Je zegt toch ook niets negatiefs over verpleegkundigen of een leraar aan een basisschool, die hbo-opgeleid zijn en een lager salaris ontvangen dan artsen of onderzoekers? Natuurlijk moeten alle lerarensalarissen goed zijn, ook die van vmbo-leraren. En een moeilijke school mag een docent echt wel meer betalen. Maar een koppeling tussen salaris en opleiding is noodzakelijk. Anders vertrekken de academici naar het bedrijfsleven, terwijl ze op de scholen onontbeerlijk zijn. Alleen hogeropgeleide leraren kunnen zorgen dat het

onderwijsniveau stijgt. Op havo en vwo heb je eerstegraders nodig om het niveau op peil te houden.”

Plasterk wil de salarissen aan de schoolbesturen overlaten, via een systeem van prestatiebeloning.

“Zo’n systeem is afschuwelijk, want je maakt de leraar volkomen afhankelijk van het oordeel van het management. Met prestatiebeloning kweek je een ja-knikkerscultuur. Als mensen slecht functioneren, voer je evaluatiegesprekken met ze. Als dat geen verbetering oplevert moeten ze weg.”

Wat moet er nog meer gebeuren om het onderwijs te verbeteren?

“Minder uren! Een fulltimebaan bedraagt zesentwintig lesuren. In de omringende landen is dat achttien. De rest van de tijd dient voor voorbereiding, nakijken, vakliteratuur lezen. Maar hier vindt een bestuurder van een school met het Nieuwe Leren dat voorbereiding overbodig is. En nakijken kunnen de leerlingen zelf wel. Verder zie je ook nergens in het buitenland dat universitaire en niet-universitaire leraren gelijk betaald worden. Dat zijn allemaal unieke trucjes van Nederlandse besturen.”

Stel, jij bent minister van onderwijs en je wilt bij Wouter Bos vijf miljard euro extra lospeuteren. Hoe rechtvaardig je dat geld voor onderwijs?

“Om in Nederland de kwaliteit op peil te houden, ook die van de zorg en de economie, zullen we bij het onderwijs moeten beginnen. Knabbelen aan goed onderwijs leidt tot een beroerde toekomst voor nieuwe generaties. Onze economie zal alleen kunnen blijven draaien op hoogopgeleide mensen. Kijk maar naar de technologie en de milieuproblematiek. Dus je bent wel erg stom om daar niet in te investeren. Je kunt de mate van beschaving van een land aflezen aan wat er wordt uitgegeven aan zaken die niet direct geld opleveren. Zoals zorg, onderwijs en politiek. Maar in Nederland worden het onderwijs en de vergrijzing tegen elkaar uitgespeeld. Alsof dat sigaren zijn uit dozen die je heen en weer kunt schuiven. Dan reken je de student van vandaag erop af dat zijn opa dement in een verpleeghuis zit. Ik zou zeggen: verhoog de belasting op de hoogste inkomens.”

Maar als Plasterk onder de huidige financiering meer geld geeft aan de scholen, komt het dus bij de besturen terecht.

“Daar moeten we vanaf. Plasterk zou werkelijk geschiedenis schrijven als hij die vergissing uit het verleden ongedaan maakt. Dat vergt veel moed, maar het onderwijs zou er enorm op vooruitgaan. Plasterk weet heus wel dat de macht van bestuur en management is doorgeslagen. In de media laat hij dat ook blijken. Hij trekt de vergelijking met het voetbal, waar de mannen die door de modder wentelen en doelpunten scoren belangrijker zijn dan de mensen die de krijtlijnen trekken. Prachtige beeldspraak, maar zolang je de krijtlijntrekkers vier keer zo veel laat verdienen als de leraren, blijft het holle retoriek.”

Geef je Plasterk nog het voordeel van de twijfel?

“Jawel, en het is ook goed dat de PvdA de commissie Dijsselbloem heeft ingesteld. Alleen is de conclusie nogal

slapjes. De commissie wijst teveel naar de politiek. Dat geeft de VO-raad de gelegenheid om te zeggen: zie je wel, bij ons is het onderwijs in goede handen. Dat is een groot misverstand.”

Je zegt dat je tegen onbevoegde leerkrachten bent. Maar dan staat wel een kwart van de leraren op straat.

“Hoogstwaarschijnlijk gaan de status en de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep met sprongen omhoog als je de opleidingen verbetert. Nu is bijna iedereen welkom op de pabo en de tweedegraads-lerarenopleidingen. Als dat weer opleidingen worden waar je echt wat moet laten zien aan prestaties en motivatie, dan trek je mensen aan met andere ambities. En daar horen passende salarissen bij. Maar in Nederland lost men het lerarentekort op door mbo’ers op de pabo toe te laten. En dan krijg je het drama dat ze massaal voor de reken- en spellingtoets zakken.

Er gaan stemmen op voor een universitaire opleiding voor basisschoolleraren. Moet je opletten hoeveel mensen daar naartoe gaan. Precies degenen die het leuk vinden om met kinderen in het basisonderwijs te werken, maar afknappen op de kwaliteit van de pabo’s. Kijk naar Frankrijk, daar heeft een basisschooldocent een gewaardeerd en goed betaald beroep. Er is ook geen lerarentekort. Wij zouden eens moeten kijken hoe zij het daar doen.”

En hoe denk je over het bijzonder onderwijs?

“Op zich zou ik zeggen: laat duizend bloemen bloeien. Maar je moet wel ingrijpen als het mis gaat. Bijvoorbeeld als christelijke scholen homoseksuele leerkrachten weigeren of als kinderen op islamitische scholen leren dat vrouwen tot een dienstbaar mensensoort behoren.”

Tot slot, hoe ziet jouw ideale school eruit?

“Naar mijn idee maken leraren, bestuur en management de school samen. Ze kunnen zelf bepalen of ze als school nadruk willen leggen op sport, kunst of debat. Een verstandige directie neemt gemotiveerde mensen aan, met een juiste balans tussen eerste- en tweedegraadsleraren. Er staan geen onbevoegden voor de klas en de inrichting van het onderwijs wordt overgelaten aan de lerarenteams. Een goede directie grijpt alleen in als het verkeerd gaat. Er moet ook een landelijke norm komen voor wat een school de leerlingen moet bijbrengen. Als je op de goede docenten vertrouwt, hoef je je er verder niet te veel mee te bemoeien.”

WIE BETAALT, BEPAALT

Tekst: Jasper van Dijk, Tweede Kamerlid SP en Ineke Palm, Wetenschappelijk Bureau SP

Minister Plasterk maakt de wetenschap steeds afhankelijker van de commercie en verzuimt de onafhankelijkheid te bewaken. Omdat juist in het bedrijfsleven geldt 'wie betaalt, bepaalt' moeten openbaarheid en onafhankelijkheid beter gewaarborgd worden.

De zuivere, door nieuwsgierigheid gedreven wetenschap maakt steeds meer plaats voor toepassingsgericht onderzoek. De universiteiten zijn namelijk steeds afhankelijker geworden van de derde geldstroom, het zogenaamde contractonderzoek. Ruim cenderde van alle onderzoek aan de universiteiten is onderzoek in opdracht, meestal van bedrijven en ministeries. Daarmee dreigt de academische vrijheid te worden verdrongen door klantvriendelijkheid. Internationale publicaties¹ laten zien dat gesponsorde onderzoeken naar geneesmiddelen leiden tot positievere resultaten dan niet gesponsorde onderzoeken.

Academische waarden als het recht van publicatie, openbaarheid van financiering en het doen van wetenschappelijk onderzoek worden niet altijd gewaarborgd. In het advies *Wetenschap op bestelling* van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen², staat dat universiteiten door het achterblijven van reguliere financiering te afhankelijk worden van opdrachtgevers. 'Publicaties en informele gesprekken suggereren dat ontsparingen optreden: de opzet van onderzoek, de gegevensverzameling en de interpretatie worden soms aangepast om een voor de opdrachtgever gunstige uitkomst te krijgen en de publicatie van die uitkomst wordt soms verhinderd, vertraagd of aangepast aan de wensen van de opdrachtgever.'

Om aan deze zorgen tegemoet te komen, ontwierp de KNAW een 'Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid'. Daarin staat dat de opdrachtgever de uitvoering, interpretatie en publicatie van onderzoek niet onjuist zal beïnvloeden. Onderzoekinstellingen die zich niet houden aan de verklaring kunnen uit een hiertoe bijgehouden openbaar register worden verwijderd.

Om de onafhankelijkheid te garanderen zouden er geen rechtstreekse banden mogen bestaan tussen onderzoeker en opdrachtgever. Dit wordt opgelost door instelling van een onafhankelijk onderzoeksfonds, dat als buffer funktioneert tussen financier en onderzoeker. Een goede eerste stap is de invoering van de verklaring van de KNAW.

De meest concrete voorbeelden van ongewenste druk op onderzoekers werd nota bene gemeld bij opdrachten door de overheid. Toch vindt de minister het niet nodig de KNAW-Verklaring over te nemen. Hij beperkt zich tot het toepassen van een gedragscode. Een gedragscode is echter te algemeen, te vrijblijvend en zonder sancties.

De minister zet zich evenmin in voor meer openbaarheid over het groeiend aantal bijzonder hoogleraren in dienst van bedrijven. Er wordt wel een register verplicht gesteld, maar openbaarmaking daarvan wordt aan de universiteiten overgelaten. Daarmee is dit instrument niet meer dan een papieren tijger geworden.

Om de geloofwaardigheid van de wetenschap te behouden zijn bovenstaande maatregelen essentieel. Openbaarheid over bijklussende hoogleraren is wel het minste. De KNAW-Verklaring is vergelijkbaar met een rijbewijs voor universiteiten en de instelling van een buffer is een goed middel tegen directe

beïnvloeding. Zolang Plasterk het op deze punten laat afweten, zet hij met zijn passiviteit de wetenschap in de uitverkoop.

- 1 T. Bodenheimer, *Uneasy Alliance — Clinical Investigators and the Pharmaceutical Industry*, in: *The New England journal of medicine* 18 Mei 2000 ; Marcia Angel, *The truth about the drug companies: How they deceive us and what to do about it*, 2005
- 2 KNAW-werkgroep opdrachtonderzoek, *Wetenschap op bestelling. Over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgevers*, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen Amsterdam, september 2005 (www.knaw.nl/publicaties/pdf/20051083.pdf)

Laatste nieuws

Dit artikel verscheen op 12 april in het Financieele Dagblad. Tegelijk publiceerde de Volkskrant een artikel, waaruit bleek dat bijna een kwart van de leerstoelen aan Nederlandse universiteiten wordt gefinancierd door derden. Nog dezelfde dag liet minister Plasterk weten dat universiteiten in een openbaar register openheid moeten gaan geven over nevenfuncties en externe financiering van hun hoogleraren.

SELECTEER NIET OP CENTEN, MAAR OP TALENTEN

Tekst: Renske Leijten Foto: sxc.hu

Regelmatig hoor je de vraag: waarom moet de slager meebetalen aan de opleiding van de dikbetaalde advocaat? Waarom maken we van de studiefinanciering geen lening, als studenten die later toch met gemak kunnen aflossen? Deze vraag gaat voorbij aan het feit dat we in het hoger onderwijs ook docenten, gezinsvoogden en verpleegkundigen opleiden. Die mensen gaan helemaal niet zoveel verdienen. Het is dus behoorlijk kortzichtig om de studiefinanciering overboord te gooien. Toch stuurt de PvdA hier op aan.

December vorig jaar suggereerde Plasterk dat de hoogte van het collegegeld best een rol mag spelen bij de keuze om te studeren. Ook vond hij dat teveel studenten na de bachelor een masterdiploma willen halen. Met andere woorden: maak studeren duurder, dan wordt er vanzelf minder gestudeerd. In januari ging PvdA-fractievoorzitter Jacques Tichelaar nog een flinke stap verder. Zet de hele studiefinanciering maar om in een lening, opperde hij. Als dat besluit wordt

doorgevoerd, zijn alle mooie woorden over de kenniseconomie een lege huls. Jongeren denken nog wel drie keer na voordat ze gaan studeren als het betekent dat ze 30.000 euro moeten lenen. Niet bepaald sociaaldemocratisch, lijkt mij...

De studiefinanciering voor uitwonenden bestaat uit een basisbeurs van ruim 250 euro gedurende vier jaar. Daar kan amper de huur van worden betaald. Voor studenten met minder draagkrachtige ouders bestaat er nog een inkomensafhankelijke aanvullende beurs die

maximaal 228 euro bedraagt. Zelfs als een student het maximum ontvangt, dan is het geen vetpot. Verdere aanvulling kan op drie manieren: als gift van je ouders, door te werken of door te lenen. Studenten lenen niet graag. Meer dan 80 procent gaf, toen het ministerie daar in 2003 een onderzoek naar deed, aan liever meer te gaan werken dan meer te lenen. Maar door meer te werken komt de tijd om te studeren onder druk te staan. Kortom, als je ouders niet bijspringen, wordt het een keuze tussen twee kwaden. Tegelijk wordt het collegegeld verhoogd. Tien jaar lang met 22 euro per jaar. Geen barrière om te gaan studeren, oordeelde de minister, studenten kunnen hun collegegeld immers lenen.

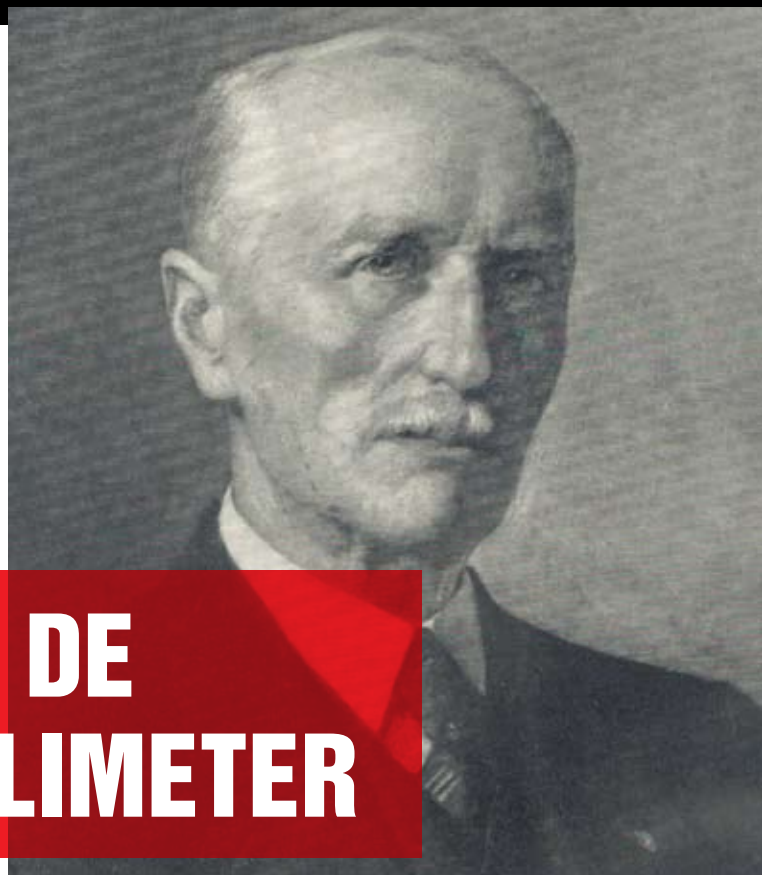
Studenten worden steeds vaker opgejaagd om te gaan lenen. De gevolgen van het leenstelsel zijn te voorspellen. Sommigen besluiten niet te gaan studeren omdat ze hun leven niet willen beginnen met een hoge schuld. Anderen gaan wel studeren en lenen, maar kiezen strategisch voor de opleidingen die een grotere kans op een goedbetaald beroep opleveren. Iemand die niet zoveel verdient kan tot zijn vijftigste met een af te lossen schuld zitten. Iemand die goed verdient zal er sneller vanaf zijn. Niet echt sociaal dus.

Hoger onderwijs moet toegankelijk zijn voor arm en rijk. Juist in een kenniseconomie moeten meer mensen hoger opgeleid worden. We moeten dus geen nieuwe drempels opwerpen, maar bestaande drempels weghalen. Dat kan door de aanvullende beurs te verhogen. Die is bedoeld voor studenten uit een gezin met een laag inkomen. Zo selecteer je niet op centen, maar op talenten.

HET RIJKE ROO

DEEL 34

Diederik Olders over Sjoerd Hendrik de Roos (1877-1962)

SOCIALISME OP DE VIERKANTE MILLIMETER

Socialisme is van oudsher het speelveld van vakbondsleden, politici en publicisten. Toch hebben ook kunstenaars en vormgevers gemeend bij te kunnen dragen aan het socialisme. Sjoerd Hendrik de Roos (1877-1962) was er daar één van. Deze letter- en boekontwerper liet zijn linkse idealen doorklinken in zijn werk. Zijn grootste successen beleefde hij in een tijd dat er zonder blikken of blozen werd gesproken over het verheffen van de smaak van de arbeider. Maar wat nou precies socialistische smaak was, bleek niet zo eenvoudig te definiëren.

De vader van Sjoerd Hendrik de Roos was maatschoenmaker en aanhanger van de vroege socialist Domela Nieuwenhuis. Hij nam zijn zoon mee naar vergaderingen van de socialistische beweging in Amsterdam. Het hardhandig optreden van de overheid tegen deze bijeenkomsten en de bijbehorende propaganda van de overheid tegen de socialisten maakten van Sjoerd een radicale socialist. Zijn bijdrage aan de revolutie zou echter niet op de barricaden, maar op papier vorm krijgen. Al vroeg bleek zijn tekentalent, waardoor hij met een beurs een opleiding tot lithograaf kon volgen. Hij werkte bij drukkers en in

zijn vrije tijd volgde hij opleidingen aan een tekenschool en later aan de Rijksakademie voor Beeldende Kunsten – mogelijk gemaakt door mensen die onder de indruk waren van zijn talent.

KUNST EN MAATSCHAPPIJ

De Roos werd tijdens zijn vormende jaren sterk beïnvloed door William Morris (1834-1896), de kunstenaar-drukker-socialist-schrijver die in Engeland met Friedrich Engels en Eleanor Marx aan de basis stond van de socialistische beweging. Morris vond dat kunst teveel een elite-aangelegenheid was geworden. Kunstnijverheid – toegepaste kunst – was het

middel om kunst weer bij de arbeider te krijgen. Het proces was daarbij minstens zo belangrijk als het resultaat; Morris' socialistische streven was dat alle mensen werk doen dat het waard is om gedaan te worden en dat aangenaam is om te doen. De industrialisatie had van arbeiders onbelangrijke radertjes in het productieproces gemaakt, die zo vervreemd raakten van het product van hun arbeid. Morris bracht de menselijke maat in het productieproces zelf in de praktijk met zijn *private press*, een kleinschalige drukkerij van boeken waar veel handwerk aan te pas kwam.

Ook in Nederland vond Morris' *arts and crafts movement* weerklank. Zo begon de socialistische architect Berlage (1856 – 1934) met anderen een 'verkooplokaal voor huisraad' met de naam het Binnenhuis. Doel was om "de blijdschap over het schone" over te brengen op de "brede schare", die

IE LEVEN

daarbij meteen wat smaak kon worden bijgebracht. Want de smaak van het publiek werd verpest omdat zij zich met de “bazaarwaren en prullen” van de industriële productie omringden. De Roos werkte een tijdlang bij het Binnenhuis, waar hij ook wat meubels ontwierp. Toen hij wilde trouwen had hij echter een beter betaald baantje nodig, zodat hij enkele jaren opdraken voor blikken ontwierp bij blikkenfabrikant Verwer in Krommenie – commercieel werk waarin hij zijn ideeën over kunst maar moeilijk in kwijt kon. Zijn redding kwam toen hij werd gevraagd de vormgeving van een vertaling van William Morris’ boek ‘Kunst en Maatschappij’ te verzorgen. Deze droomopdracht greep De Roos met beide handen om zijn ideeën over kunstnijverheid in praktijk te brengen. Jaren later schreef hij in een Duits bibliofielenjaarboek: ‘Toen ik doorkreeg dat ik gezien mijn sociale denkbeelden de kunst zou moeten dienen, greep ik naar het boek, overigens een jeugdliefde van me, om het in een mooi jasje te steken.’ (eigen vertaling)

SMAAKMISLEIDING

De Roos was bovenal een functionarist: de vormgeving moest in eerste instantie bijdragen aan het doel van het boek – lezen dus. Versieringen waren prima voor zover die niet in de weg stonden van de functie. Maar functionalisme is niet hetzelfde als industriële boekproductie, die De Roos in navolging van Morris niet vond rijmen met het socialisme. De keuze van de drukletter in ‘Kunst en Maatschappij’ week af van wat in die tijd de norm was: de geconstrueerde, geometrische en harde letters die bekend staan als ‘didonen’ (zie voorbeeld) komen nu nog steeds nogal formeel over. De ‘industriële’ didonen moesten wijken voor een letter die was gebaseerd op de schrijffletter van mensen – de ‘Grasset’

EEN DIDONE

De didone dankt zijn naam aan twee letterontwerpers, Didot en Bodoni. Zij maakten rond 1800 formele, geconstrueerde letters met een groot contrast tussen dikke en dunne lijnen. De letter die u nu leest is overigens gebaseerd op een klassiek ontwerp van Giambattista Bodoni (1740 - 1813).

bracht de menselijke maat terug in de drukletter. De Roos’ vormgeving van ‘Kunst en Maatschappij’ werd al snel gezien als een omslagpunt in de Nederlandse boekdrukkunst.

Commentatoren rolden over elkaar heen om De Roos’ werk te prijzen. Zo werd dit boek ook een omslagpunt in zijn carrière, want het leidde er uiteindelijk toe dat hij werd aangeworven als artistiek medewerker bij Lettergieterij Amsterdam, waar hij tot zijn pensionering zou blijven werken. Het was ook in deze tijd, dat De Roos bestuurslid werd van de stichting ‘Kunst aan het Volk’. Deze stichting organiseerde tentoonstellingen en voorstellingen in Amsterdam met als doel de arbeider tot goede smaak op te voeden. De industriële massaproductie leidde tot ‘smaakmisleiding’; een tentoonstelling met die titel moest “wijzen op de vele ‘misdaden’, die worden begaan tegen de samenstelling” van voorwerpen voor dagelijks gebruik, aldus De Roos. En dat is niet onbelangrijk; met instemming citeert De Roos William Morris, die vond dat “dit gebrek aan schoonheid slechts de uiting was van het diepe zedelijke verval, veroorzaakt door de maatschappelijke verhoudingen van onze tijd.”

EEN NIEUWE LETTER

Bij het verzorgen van mooie uitgaven voor Lettergieterij Amsterdam begon De Roos te merken dat het lettertype dat aan al zijn idealen voldeed, niet bestond. In 1912 presenteerde hij daarom de eerste nieuwe Nederlandse letter sinds 150 jaar: de Hollandsche Mediaeval. Deze letter had alles wat De

DE GRASSET

Vernoemd naar de beroemde ontwerper van dit lettertype, de Fransman Eugène Grasset (1845 - 1917). Hij was een pionier van de Art Nouveau. Deze letter heeft veel weg van de handgeschreven teksten, zoals je die op posters van Grasset tegenkomt.

Roos belangrijk vond. Gebaseerd op letters uit de begintijd van de boekdrukkunst, toen drukletters nog leken op menselijk handschrift; zeer

HOLLANDSCHE MEDIAEVAL

Dit letterontwerp was jarenlang dé keuze voor een mooi gezet boek. Het verhaal gaat dat nog tijdens de Tweede Wereldoorlog de letter zó wijd verbreid was, dat hij om die reden werd gebruikt door illegale kranten. Omdat ongeveer elke drukker in Nederland deze letter in zijn bezit had, was men niet te traceren.

leesbaar, zodat de schoonheid niet in de weg stond van het functionele; en toch karakteristiek met mooie details.

Het werd voor Lettergieterij Amsterdam een commercieel succes. Nederland stond typografisch weer op de kaart. De kritieken waren lovend. Richard Roland Holst, de beroemde socialistische kunstenaar en man van dichteres en socialiste Henriette Roland Holst, prees De Roos’ toewijding én het resultaat, dat “niet alleen schoon en harmonisch, maar ook direct en dagelijks aanwendbaar is, – ’t is zeker dat De Roos hiermede de gedroomde mogelijkheden waarvoor wij allen werken alleen reeds hierdoor dichterbij de verwezelijking heeft gebracht.” Dat de “gedroomde mogelijkheden” van socialisten dichterbij kwamen door de vormgeving van een letter, ligt niet erg voor de hand. Hoe De Roos, Roland Holst en andere culturele figuren dit voor zich zagen, blijkt uit de publicaties rondom de oprichting van de Bond

van Revolutionair-Socialistische Intellectueelen (BRSI) in 1919. De Roos was lid van deze bond, die tot doel had de arbeider uit zijn beperkte denkwereld te helpen door deze te laten delen in cultuur. Het opvoeden tot grotere cultuur zou ertoe gaan leiden dat de arbeider niet bleef steken in de strijd om een paar centen meer loon. Wilde de revolutie echt gestalte krijgen, dan moesten arbeiders door cultuur bezielde worden, zodat zij bereid waren zich op te offeren voor grote maatschappelijke idealen. Een 'kern van betrouwbare hersenarbeiders' moest richting geven aan de cultuur. De BRSI werd geïnspireerd door Anatoli Lunacharski, Volkscommissaris van Opvoeding en Cultuur in Rusland, die schreef: "Zoals de socialistische productie het resultaat is van de kapitalistische productiewijze, deze echter wijzigt en verheft, zo is ook de socialistische cultuur een nieuwe tak aan de grote boom der algemeen-menselijke cultuur, een tak nog prijkend in pracht van zware bloesems, die zoete vruchten beloven." De BRSI had echter in tegenstelling tot hun inspirator weinig mogelijkheden om die nieuwe tak tot ontwikkeling te brengen. Niet alleen omdat zij niet de macht van een Volkscommissaris hadden, maar ook omdat er ondertussen onduidelijkheid ontstond over wat nou socialistische cultuur was.

ANTI-KAPITALISME

Hoe goed De Roos' idealen – die van de kunstnijverheid – ook bij het socialisme leken te passen, onder jongere socialistische kunstenaars en vormgevers ontstond fikse kritiek op het arbeider-vriendelijke handwerk van hun voorgangers. Immers, de prachtig vormgegeven boeken van De Roos waren voor arbeiders niet te betalen. De tegenzin tegen industriële productie zorgde ervoor dat al die prachtige cultuur nooit bij de te verheffen arbeider aankwam. De kunststroming die 'constructivisme' genoemd wordt, werd juist geïnspireerd door machines en exactheid; kunst en industrie waren geen vijanden. Deze stroming kwam uit Rusland en was de 'officiële' kunst van de Russische Revolutie. Piet Zwart (1885-1977), een beroemd ontwerper die het constructivisme toepaste in zijn typografisch werk voor onder

andere de PTT, vond de ideeën van zijn illustere voorgangers "verbijsterend kortzichtig". Ook stelde hij: "De kunstnijverheid is voortgekomen uit verzet tegen het machinale product. Enige reactionaire vertegenwoordigers van het, op het gebied van de scheppende arbeid, minst actieve volk hebben er de krachtigste stoot toe gegeven." Ook Jan van Krimpen (1892-1958), een andere beroemde typograaf, had het over de snobistische *private presses* die bij de kunstnijverheid hoorden, die een "meer democratische boekkunst" in de weg stonden. Harde woorden voor De Roos. Voor iemand wiens artistieke en professionele hoogtepunt zo verweven was met deze idealen, was het moeilijk om daar afscheid van te nemen. Zelfs zijn culturele strijdmakkers begonnen zich te bekeren tot de nieuwe stromingen. Naar aanleiding van door Roland Holst ontworpen theateraffiches in de jaren '30 zei De Roos: "Holst wil me teveel meedoen met de jongeren en dat is slap van hem."

En of dat nog niet erg genoeg was: zijn baas gaf hem opdrachten die neerkwamen op meedoen aan die nieuwlichterij. De Duitser Jan Tschichold (1902-1974) was zo'n nieuwlichter, die het constructivisme verbond aan het historisch-materialisme. Hij vond dat de 'nieuwe typografie' zo elementair mogelijk moest zijn. Schreefloze letters dus (zie kadertje). Maar ook: waarom hebben we twee alfabetten, waarom hebben we zowel gewone letters (abc) als kapitalen (ABC)? Wat een onzin! Deze oproep tot vereenvoudiging vond weerklank. De Roos'

werkgever wilde mee in de vaart der volkeren en gaf opdracht tot een ontwerp. Ondanks zijn afschuw voor het 'anti-kapitalisme' ontwierp De Roos de *Libra* (zie voorbeeld), maar gaf er wel een eigen, anti-modernistische draai aan door zich te baseren op de schrijffletter uit de vroege middeleeuwen. Ook moest hij een *Didone* ontwerpen, want die waren weer in de mode. De Roos bleef werken, maar zijn optimistische verwachtingen over

DE ROOS' LIBRA anti-kapitalistisch?

de toekomst waren weg, onder andere door de opkomst van het nazisme. In de Tweede Wereldoorlog ging hij vervroegd met pensioen, zodat zijn medewerker niet ontslagen hoefde te worden vanwege inkrimping.

Na zijn pensioen beperkte De Roos zich voornamelijk tot tekenen en schilderen. Nog eenmaal schitterde hij, toen in 1948 Koningin Juliana bij haar inhuldiging haar eed aflegde op een nieuwe uitgave van de *Grondwet*, gezet in zijn laatste letterontwerp, de 'De Roos'. Was het een overwinning voor het socialisme dat de Koningin haar eed aflegde op een boek met letters die ontworpen waren vanuit oorspronkelijk revolutionair-socialistische uitgangspunten? Of was dit het teken dat de hoogstaande idealen van De Roos' generatie waren ingekapseld in – en onschadelijk gemaakt door – de burgerlijke samenleving waartegen ze vocht?

Een schreef is een 'voetje' aan het uiteinde van een streep. Schreeflozen worden tegenwoordig veel gebruikt; in 1928 werd je als ontwerper beschuldigd van "typografisch bolsjewisme" als je een schreefloze letter als kop gebruikte, zoals deze *Spanning* doet.

COLUMN

PRAKTIJKONDERWIJS: 'FEELING' ONMISBAAR

Met de komst van het vmbo zijn de vroegere mlk-scholen voor moeilijk lerende kinderen, opgegaan in de Praktijkscholen. Leerlingen met een IQ tot 80 en een leerachterstand van minimaal drie jaar op het gebied van taal en rekenen, komen voor deze vorm van onderwijs in aanmerking. Slechts een beperkt aantal leerlingen mag per jaar deelnemen aan deze vorm van onderwijs. Doel is de leerlingen zelfstandig te maken. Een bijzondere school voor een bijzondere doelgroep. Niettemin gaat het om een vaak vergeten doelgroep.

Sinds mijn aantreden als Kamerlid voor de SP bezocht ik een aantal Praktijkscholen. De leerlingen verblijven er van hun twaalfde tot hun achttiende. Vanwege hun IQ en leerachterstand vallen deze leerlingen buiten de kwalificatieplicht. Dat is de eis dat alle leerlingen een havo- of mbo2-diploma halen. De nadruk ligt dan ook niet op het verwerven van theoretische kennis. Het doel van de Praktijkschool is om deze leerlingen voor zichzelf te laten zorgen en klaar te maken voor de arbeidsmarkt.

GEZONDE VOEDING

In de onderbouw ligt de nadruk op het voor jezelf kunnen zorgen. Veel krijgen de leerlingen soms van thuis niet mee. "Op school maken ze misschien wel voor het eerst mee dat er een gedekte tafel klaarstaat, met bestek en servetjes", vertelde de

NATHALIE DE ROOIJ

SP-Tweede Kamerlid

directeur van één van de Praktijkscholen. De leerlingen leren om gezond eten klaar te maken. Ze leren over persoonlijke hygiëne en ze leren om de was te doen. Het lezen van een gebruiksaanwijzing of het invullen van een garantiebewijs is soms al een hele klus.

Binnen de zogenaamde zelfzorglessen is er maatwerk. De ene leerling heeft de capaciteit om later volledig zelfstandig te wonen, terwijl de andere leerling begeleid gaat wonen bij een instelling voor mensen met een beperking.

KLAAR VOOR DE ARBEIDSMARKT

Wanneer de leerlingen naar de bovenbouw gaan, wordt de nadruk gelegd op arbeidsmarktgerichte lessen. Ze leren omgaan met machines. In nauwe samenwerking met

mensen uit de praktijk repareren ze bijvoorbeeld fietsen van de mensen uit de buurt. Of ze kopen kapotte fietsen op, die ze opknappen en weer verkopen. "Rachid? Die maakt alles!", vertelde een praktijkdocent over een van zijn leerlingen. Op één van de scholen hadden de leerlingen hun eigen aula ingericht; schilderijen, lampen en een tafelfoetbaltafel, alles zelf gemaakt. Je kunt je voorstellen hoe trots ze waren.

Leerlingen halen soms op school een bedrijfscertificaat waarmee ze zo aan de slag kunnen in de schoonmaak of in een keuken. Maar er zijn ook leerlingen die zich beter voelen bij sorteerwerk, dat zij later in een sociale werkplaats gaan beoefenen.

SUPERTEAM

Een belangrijke voorwaarde voor goed Praktijkonderwijs is dat er een superteam achter de kinderen staat. Een team dat 'in dienst is' van de leerlingen. Allemaal kunnen ze iets anders; de ene is tweedegraads docent, de andere was vroeger chef werkplaats bij een garage en de derde is onderwijsassistent. Maar ze leven allemaal erg mee met deze doelgroep. Een directeur vertrouwde me toe dat voordat iemand überhaupt 'mag' solliciteren bij zijn school, die persoon eerst maar eens een paar dagen moet meelopen. "Dit team werkt perfect samen, daar ga ik ook niet zo maar iemand tussen zetten. Maar het belangrijkste is de 'feeling' met deze kinderen."

WIE ZIJN DE LERAREN IN ACTIE EN WAT WILLEN ZE?

Tekst: Sjaak van der Velden

Enige maanden geleden besloot een groep leraren om een landelijke actiedag te organiseren. Op woensdag 26 maart was het zover, ze gingen naar het Plein in Den Haag om de frustraties over het onderwijsbeleid, minister Plasterk en de vakbonden luister bij te zetten.

GASTSPREKERS OP HET PLEIN

De manifestatie begon met een bevolgen toespraak door een lid van de actiegroep. Daarna volgden politieke toespraken. De sprekers van de PvdA en het CDA werden uitgefloten, maar die van de oppositie werden heel wat enthousiaster onthaald. Ad Verbrugge analyseerde namens de Vereniging Beter Onderwijs Nederland de problemen in het onderwijs. Kees van Booij, rector in Leidschendam, sprak recht uit zijn hart en kreeg een overweldigend applaus. Van Sywert van Lienden (LAKS) vertelde dat ook leerlingen genoeg hebben van de teruglopende onderwijskwaliteit. Sjoerd Slagter, voorzitter van de VO-Raad (de vakbond van de werkgevers), sloot de reeks af. Grote afwezigen waren de vakbonden en Ronald Plasterk.

Symbolisch ging een grote sigarendoos rond waarin de aanwezigen kleingeld konden doneren als eerste aanzet tot meer investeringen in het onderwijs en blijk van goede wil van het onderwijspersoneel.

OPTOCHT NAAR OCW

Om vier uur trokken de demonstranten op naar het ministerie van OCW onder begeleiding van een ietwat zenuwachtig politiecorps. Ondanks het bevel om niet verder te gaan, bereikten ze de hoofdingang van het ministerie. Het tramverkeer was enige tijd ontregeld en gefluit lokte de ambtenaren naar de ramen. Politieagenten toonden begrip voor de onderwijszaak. Zij hebben immers vergelijkbare problemen! Ondertussen nam Plasterk de sigarendoos in ontvangst. Maurice Kramer, lid van de actiegroep, deed nog een emotionele oproep aan de minister om alles op alles te zetten om het vertrouwen te herstellen dat veel collega's oorspronkelijk in hem hadden. De minister gaf aan dat hij begrip heeft voor het ongeduld maar dat het zeer onwaarschijnlijk is dat er extra geld van buiten de onderwijsbegroting beschikbaar komt.

WAT WILLEN ZE EN HOE WILLEN ZE DAT BEREIKEN?

Kort en krachtig: het weer aantrekkelijk maken van het prachtige beroep van leraar. Scholen hebben nu al de grootste moeite om gekwalificeerd personeel te vinden en te behouden. Binnen afzienbare tijd dreigt er een nog groter tekort aan leraren. Dit tekort veroorzaakt veel schade aan het Nederlandse onderwijs.

Leraren in Actie neemt als uitgangspunt de aanbevelingen uit het rapport *LeerKracht* van Alexander Rinnooy Kan dat in september 2007 aan de minister werd overhandigd.

DE BELANGRIJKSTE EISEN VAN LERAREN IN ACTIE ZIJN:

- 1) Structurele loonsverhoging van 15 procent voor alle docenten om de opgelopen achterstand weg te werken en jonge docenten aan te trekken.
- 2) Werkdrukvermindering zodat het ziekteverzuim en vertrek van collega's afnemen.
- 3) Investering in scholing zodat er een eind komt aan het feit dat in de Randstad 40 procent van de leerlingen les krijgt van onbevoegde docenten.
- 4) Salarisbouwwerk van Rinnooy Kan. Goede en hoger opgeleide leraren dienen in aanmerking te komen voor een hoger salaris.
- 5) Structureel € 1 miljard extra op jaarbasis voor het onderwijs. In de aanbevelingen van Rinnooy Kan staat dat 1 miljard per jaar nodig is om de problemen in het onderwijs aan te pakken. Dus niet zoals Plasterk voorstelt: € 1,1 miljard over 10 jaar gespreid. Deze financiering moet minister Plasterk buiten zijn eigen onderwijsbegroting vinden. Geen sigaren meer uit eigen doos!

HOE VERDER?

Een politiek en dus een maatschappij die accepteert dat kinderen in Nederland niet worden opgeleid door de allerbeste vakbekwame en bevoegde docenten moet zich eens goed achter de oren krabben. Omdat de actie van 26 maart nog niets heeft opgeleverd komen er vervolgacties, zoals een briefkaartenactie met de titel 'IK LEG HET NOG ÉÉN KEER UIT!' Temeer omdat de bonden niets van zich laten horen en het politieke (polder)spelletje al veel te lang meespelen, aldus de leraren. Leraren in Actie stopt pas als er echt naar ze geluisterd wordt.

LINKS

BETEROnderwijsNederland.nl
LerarenInActie.nl
[MINOCW.nl/documenten/Rapport_LeerKracht_2.pdf](http://MinOCW.nl/documenten/Rapport_LeerKracht_2.pdf)